

Hanna-Maria Typpö

**PAKOLAISTEN TYÖLLISTYMISPOLKUJEN  
ESTEITÄ JA EDISTÄJIÄ**  
Kirjallisuuskatsaus

Tampereen yliopisto / Avoin yliopisto  
Sosiaalityö  
Kandidaatin tutkielma  
Maaliskuu 2021

# TIIVISTELMÄ

Hanna-Maria Typpö: Pakolaisten työllistymispolkujen esteitä ja edistäjiä

Kandidaatin tutkielma

Tampereen yliopisto / Avoin yliopisto

Sosiaalityön aineopinnot

Maaliskuu 2021

---

Kandidaatin tutkielmassani tarkastelen korkeasti koulutettujen pakolaisten työllistymispolkujen esteitä ja edistäjiä länsimaissa. Tutkielmani on integroiva kirjallisuuskatsaus. Aineisto koostuu yhdeksästä kansainvälisestä vertaisarvioidusta artikkelista. Aineiston analysoinnissa käytän sisällönanalyysiä.

Tutkimusten pohjalta työllistymisen tekijät on jaettu sisäsyntyisiin ja ulkoisiin tekijöihin. Ulkoisia tekijöitä ovat ympäristön ja yhteiskunnan tarjoamat ympäristölliset olosuhteet, joihin pakolainen saapuu ja joissa hän pyrkii luomaan itselleen oman tilansa. Sisäsyntyiset tekijät ovat pakolaisen taustaan, ominaisuuksiin ja resursseihin liittyviä tekijöitä. Pakolaisen ominaisuuksia jäsenetään pääomakäsitteiden avulla, eli mitä ovat inhimillinen pääoma, kulttuurinen pääoma ja sosiaalinen pääoma.

Aineistossani mukana olevista tutkimuksista näkyy, että korkeasti koulutetut pakolaiset kokevat työttömyyttä ja alityöllistymistä vastaanottomaassa. Työttömyyden ja alityöllistymisen pääasiallisiksi syiksi pakolaiset nimeävät ammattitodistusten vahvistamisen ja työkokemuksen osoittamisen vaikeudet, suosittelijoiden puuttumisen, puutteet kielitaidossa sekä syrjinnän ja rasismien. Esille nousi, että työttömyys ja alityöllistyminen aiheuttavat toimeentulo- ja asumisvaikeuksia. Työllistymisongelmat tuottavat korkeasti koulutetuille pakolaisille identiteettiongelmia ja kokemusta ihmisarvon menetyksestä. Aineiston tutkimuksista nousi esiin, että pakolaiset kaipaavat tukea työllistymiseen ja jatkokoulutukseen. Pakolaiset haluaisivat olla taloudellisesti riippumattomia, aktiivisia yhteiskunnan jäseniä. Aineiston tutkimusten mukaan työllistymistä edistävät kouluttautuminen, vapaaehtoistyö, sosiaalisten suhteiden luominen niin paikallisiin kuin etnisiin ryhmiin, pakolaisjärjestöjen antama tuki ja neuvonta sekä pakolaisorganisaatioiden tarjoamat työllistymismahdollisuudet.

Korkeasti koulutetuilla pakolaisilla olisi potentiaalia antaa yhteiskunnalle enemmän kuin mihin heillä näyttää tällä hetkellä olevan mahdollisuuksia. Yhteiskunnan tasolla olisi hyvä yhä aktiivisemmin etsiä keinoja, kuinka koulutetut pakolaiset pääsisivät helpommin jatkamaan omassa ammatissaan tai sitä lähellä olevissa ammateissa. Sosiaalityöntekijän näkökulmasta on tärkeää kiinnittää huomiota, kuinka pakolaisia kohdataan arjen asiakastilanteissa. Sosiaalityöntekijänä on tärkeää luoda pakolaisille toivon näköaloja. Luoda heille toivoa tulevista ja antaa toivoa mahdollisuuksista.

Avainsanat: employment, highly educated refugees, experience, identity

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

# SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 PAKOLAISENA SUOMEEN	5
2.1 Pakolaisten kotoutuminen	5
2.2 Kotouttaminen	6
3 PAKOLAISTEN TYÖLLISTYMISPOLUT SUOMESSA	9
3.1 Maahanmuuttajat Suomen työmarkkinoilla	9
3.2 Pakolaisten työllistymiseen vaikuttavia tekijöitä	10
4 TUTKIELMAN TOTEUTTAMINEN	12
4.1 Tutkielman tarkoitus ja tutkimuskysymykset	12
4.2 Tutkimusmenetelmä	13
4.3 Aineiston keruu, kriteerit ja aineiston kuvaus	14
4.4 Aineiston analyysi	17
5 PAKOLAISTEN TYÖLLISTYMISPOLKUJEN ESTEET JA EDISTÄJÄT	18
5.1 Työllistymisen esteitä	18
5.2 Työllistymistä edistäviä asioita	23
5.3 Yhteenveto tuloksista	27
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	28
LÄHTEET	30

# 1 JOHDANTO

Työskentelin viime vuonna lasten kanssa, jotka ovat tulleet Suomeen turvapaikanhakijoina. Kun kysyin näiltä lapsilta, mitä heistä tulee isona, sain vastaukseksi muun muassa fysiikan professori, insinööri, kirjailija ja säveltäjä. Vastaukset kertovat, että nämä lapset ovat kasvaneet koulutusta arvostavassa ympäristössä - heidän omat vanhempansa ovat koulutettuja. Näiden lasten ja heidän vanhempiansa ajattelemisen sai minut pohtimaan, minkälaiset mahdollisuudet näillä vanhemmilla on saada koulutustaan tai taitojaan ja kokemustaan vastaavaa työtä Suomessa. Ajatukseni antoivat sysäyksen kandidaatin tutkielman aiheelle: millaisia työllistymispolkuja kulkevat koulutetut pakolaiset uudessa kotimaassaan.

Työ on merkittävä osa aikuisen ihmisen elämää. Työ antaa elämään mielekkyyttä, tuo sosiaalisia kontakteja sekä antaa toimeentulon. Pakolaisena maahan tullut kokee työllistymiseen liittyen monenlaisia vastoinkäymisiä. Ensin vastassa ovat turvapaikanhakuprosessiin liittyvät säännökset, myöhemmin Suomen työelämään pääsyn haasteet tulevat vastaan. Arabiankielisen seurakuntatyön ohjaaja Mirna Nadra kertoo Helsingin sanomien haastattelussa ”Eilen minulle soitti mies, joka kertoi odottaneensa päätöstä viisi vuotta. Hän sanoi, ettei hän jaksakaan enää odottaa. Että hänestä tuntuu, ettei hän ole ihminen, kun hän ei saa mennä töihin eikä opiskella. Hän sanoi, ettei hän tarvitse ruoka-apua. Hän haluaisi vain elää tavallista elämää.” (Helsingin Sanomat 2020.)

Pakolaisena maahan tulleen työllistymisellä on vaikutuksia koko perheen elämään. Vasta valmistunut THL:n tilaama raportti ulkomaalaistaustaisten lasten hyvinvoinnista nostaa esiin sen, kuinka vanhempien toimeentulovaikeudet ovat yhteydessä lasten kehitykseen eri alueilla. Raportti tuo esiin vanhempien kouluttautumisen ja työllistymisen edistävien toimien merkityksen lasten elämään. Perheiden syrjäytyminen näkyy laajasti lasten elämässä muun muassa lastensuojelun tarpeella (Kääriälä ym. 2020.)

Pakolaisten työllistymisellä on vaikutusta henkilökohtaiseen elämään - kuinka hän voi henkisesti, miten hän pystyy järjestämään asumisen ja pitämään huolta mahdollisesta perheestään. Kaikella tällä on vaikutuksensa koko yhteiskuntaan. Saadaanko pakolaiset osaksi yhteiskuntaa, niin että sillä on myönteisiä henkisiä ja taloudellisia vaikutuksia vai joudutaanko yhteiskunnassa käyttämään paljon korjaavia toimenpiteitä pakolaisten työttömyydestä johtuen.

## 2 PAKOLAISENA SUOMEEN

### 2.1 Pakolaisten kotoutuminen

Pakolainen määriteltiin Genevessä vuonna 1951 YK:n Pakolaisten oikeusasemaan koskevassa yleissopimuksessa. Sopimuksen määrittelyn mukaan pakolainen on henkilö, jolla on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa kotimaassaan vainon kohteeksi rotunsa, uskontonsa, kansallisuutensa tai mielipiteensä vuoksi tai sen takia, että hän kuuluu tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään, ja joka oleskelee kotimaansa ulkopuolella ja joka tällaisen uhan vuoksi ei voi tai ei halua palata kyseiseen maahan. (Pakolaisten oikeusasemaan koskeva yleissopimus 1951). Suomessa omasta maasta paennutta ja Suomesta suojelua ja oleskeluoikeutta hakevaa henkilöä kutsutaan turvapaikanhakijaksi. Jos turvapaikanhakijalle myönnetään turvapaikka hän saa pakolaisaseman. Pakolaisaseman saa myös henkilö, joka otetaan Suomeen kiintiöpakolaisena. Pakolaisaseman voi saada myös perheen yhdistämisen kautta. (Sisäministeriö 2021.) Vuoden 2020 aikana Suomessa jätettiin 3400 hakemusta kansainväliseen suojeluun. Myönteisiä päätöksiä annettiin 2 254. Vuonna 2016 myönteisiä päätöksiä tehtiin 7 745, minkä jälkeen niin hakemusten määrä kuin myönteisten päätösten määrä on laskenut tasaisesti. Eniten turvapaikkoja myönnettiin vuoden 2020 aikana Irakista, Afganistanista, Somaliasta, Turkista ja Venäjältä paenneille. (Maahanmuuttovirasto 2021.)

Monet pakolaiset ovat eläneet keskellä sotaa, nähneet tai kokeneet väkivaltaa eri muodoissa, mahdollisesti osa on joutunut kidutuksen kohteeksi. He ovat joutuneet jättämään oman kotimaansa, sukunsa ja jopa lähimmät ihmisensä, puolisonsa, lapsensa tai vanhempansa. Kotimaahan jääneiden kohtalo voi aiheuttaa huolta, pelkoa, syyllisyyttä ja ahdistusta. Muutto uuteen maahan aiheuttaa stressiä, kun tavat, normit ja arvot ympärillä muuttuvat. (Schubert 2013, 63, 68.) Pakolaiset erottuvat valtaväestöstä ulkoisen olemuksen ja kielen perusteella. He ovat muukalaisia uudessa maassa. Oman identiteetin säilyttäminen ei ole helppoa. Pakolaiset yrittävät kuitenkin pitää kiinni alkuperäisestä identiteetistään ja ottavat samalla vaikutteita uudesta maastaan ja ympäröivästä kulttuuristaan. Väistämättä ympäristö ja uuden maan normit ja säännöt tuovat muutoksia paitsi kulttuuriin ja elämäntapaan myös identiteettiin. (Pentikäinen 2005, 173; Schubert 2013, 69.) Pentikäisen tutkimuksessa (2005, 253-254) pakolaisuus nähdään elämäntilanteena, johon ihmiset ovat ikuisesti sidottuja. Pakolaiset kokevat pakolaisuuden leimana, josta ei pääse eroon. Erilaisuuden, epäselvän identiteetin ja alemmuuden tunteet seuraavat pakolaista päivästä toiseen. (Emt.)

Usein korkeasti koulutettu pakolainen ei voi hyödyntää omaa koulutustaan ja osaamistaan uudessa maassa. Omalla taustalla, koulutuksella, osaamisella ei olekaan arvoa uudessa kotimaassa. Ammatti-identiteetti katoaa. (Schubert 2013, 69.) Matinheikki-Kokon ym. (2013) tutkimuksessa mukana olleet korkeakoulutetut maahanmuuttajat kokivat, että suomalaiset eivät ole kiinnostuneita heidän ammattitaidostaan. Monet heistä olivat käyneet läpi ammatillisen identiteettikriisin Suomeen muutettuaan.

Kotoutuminen on prosessi, joka kestää kauan. Se on yksilön ja yhteiskunnan yhteinen prosessi, jossa maahanmuuttaja oppii tietoja, taitoja ja uusia toimintatapoja sekä luo sosiaalisia verkostoja uudessa maassa. Pikkuhiljaa maahanmuuttaja tulee osalliseksi ympäröivään yhteiskuntaan luoden suhdettaan uuteen kulttuuriin ja uskontoon. (Alitolppa & Säävälä 2013, 7; Pentikäinen 2005, 248.) Pentikäinen (2005, 249) kirjoittaa myös kotiutumisen, joka on hänen mukaansa yksilön henkilökohtainen prosessi, jossa maahanmuuttaja hakee omaa paikkaan ja oman identiteetin kokemista sopuissa menneisyytensä ja uuden yhteiskunnan kanssa.

Pentikäisen (2005, 247) mukaan erilaisuus ja toiseus näyttävät jäävän pakolaisten pysyviksi olotiloiksi, joihin ihminen on pakolaisena asenteiden vuoksi asetettu. Pakolaiset kokevat toiseutta, joka tuntuu vierauden ja koti-ikävän tunteina. Moni kokee suomalaisten suhtautuvan heihin negatiivisesti, etenkin tilanteissa, joissa pakolaiset ovat tarvinneet erityisesti ohjausta ja tukea. Vieraudentunteeseen ja koti-ikävään tuo oman lisänsä se, että he ovat joutuneet pakenemaan kotimaastaan henkensä säilyttämiseksi. He eivät suunnitelleet maastamuuttoa työn ja/tai elämänmuutoksen takia vaan he joutuivat pakenemaan ja valitsemaan elämän. (Emt.)

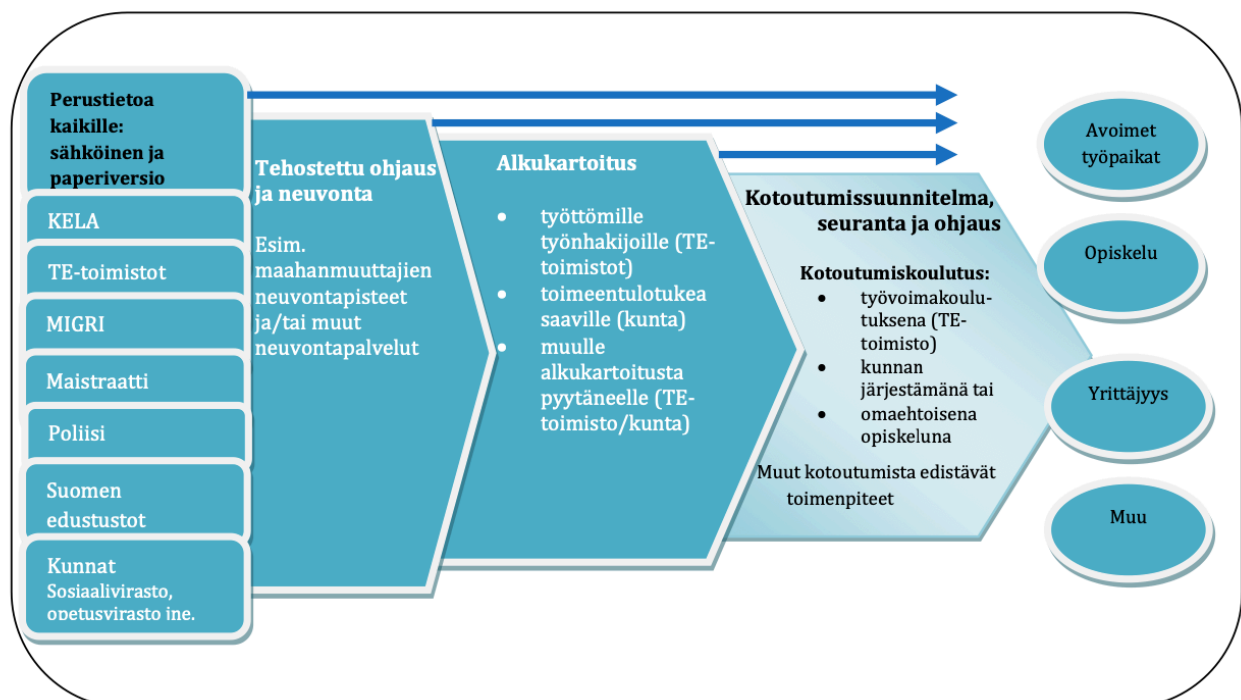
## 2.2 Kotouttaminen

Kotoutumisella tarkoitetaan yleensä maahanmuuttajan tapaa olla ja toimia päästäkseen osaksi yhteiskuntaa. Kotouttaminen on puolestaan yhteiskunnan aktiivista toimintaa, jolla edistetään maahanmuuttajien kotoutumista. Kotouttamisprosessissa viranomaiset ja muut tahot tarjoavat maahanmuuttajalle kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja palveluita. (Ala-Kauhaluoma yms. 2018, 17; Valtion kotouttamisohjelma vuosille 2016–2019 ja valtioneuvoston periaatepäätös valtion kotouttamisohjelmasta, 67.)

Kotouttaminen ja kotoutuminen käsitteinä lanseerattiin vuonna 1999, kun voimaan astui laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 493/1999). Vuoden 1999 laissa kotoutuminen määriteltiin maahanmuuttajan henkilökohtaiseksi kehitykseksi, jonka tavoitteena on osallistua työelämään ja yhteiskunnalliseen toimintaan samalla omaa kieltään ja kulttuuriaan säilyttäen. Kotouttaminen puolestaan määrittyi viranomaisten järjestämiksi kotoutumista edistäviksi toimenpiteiksi. (Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 493/1999.) Vuoden 2011 uudessa laissa kotoutumisen edistämiseksi (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010) kotoutumisen määritelmää laajennettiin. Lakiin lisättiin maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutuksellinen kehitys, ja kotouttaminen määrittyi kotoutumisen monialaiseksi edistämiseksi viranomaisten ja muiden tahojen toimenpiteillä ja palveluilla. Lakiin lisättiin myös velvollisuus antaa maahanmuuttajalle suomalaisen yhteiskunnan perustietopaketti ja pykälä kotoutumiskoulutuksesta. Kotoutumiskoulutuksen tavoitteeksi määriteltiin kielenopetuksen lisäksi yhteiskunnallisten, kulttuuristen ja elämänhallintaan liittyvien valmiuksien edistäminen. Kotoutumiskoulutuksen piiriin kuuluu myös omaehtoisen koulutuksen tukeminen. Kotouttamispalveluita tulee järjestää kaikille, paitsi turistiluonteisesti maassa oleskeleville. (Pappi 2019, 254; Suokonautio 2008, 34.) Alla esitän (Kuva1.) kotouttamista edistävien palvelujen rakenteet ja vastuulliset toimijat.

Kuva 1. Yksilölliset kotoutumista edistävät palvelut. (kotouttaminen.fi)

## YKSILÖLLISET KOTOUTUMISTA EDISTÄVÄT PALVELUT



Perustietopaketti annetaan kaikille maassaololuvan saaneille palvelupisteessä, jossa he ensimmäisen kerran asioivat. Sen jälkeen maahanmuuttajat ohjataan joko TE-toimiston tai kunnan palveluihin. Lain mukaan alkukartoitus tulee tehdä kaikille maahanmuuttajille, jotka ovat työttömiä työnhakijoita, toimeentulotukea saavia tai jotka sitä pyytävät. Alkukartoituksesta huolehtivat TE-toimistot yhdessä kunnan kanssa. Alkukartoituksen jälkeen maahanmuuttajille tehdään kotoutumissuunnitelma TE-toimistossa tai kunnan sosiaalipalveluissa. Kotoutumissuunnitelmaan kirjataan ne palvelut, joiden avulla henkilö edistää suomen tai ruotsin kielen oppimista ja taitojaan sekä tietojään yhteiskunnassa ja työelämässä. Tällaisia ovat TE-toimistossa esimerkiksi suomen tai ruotsin kielen opinnot ja yhteiskuntaan ja työelämään perehdyttävät opinnot ja kunnassa luku- ja kirjoitustaidon opetus tai perusopetusta täydentävä opetus. Kotoutumissuunnitelmassa tulee huomioida henkilön yksilölliset tarpeet, ikä, tausta, voimavarat ja terveydentila. (Ala-Kauhaluoma yms. 2018, 28; Suokonautio 2008, 41-42.)

Kotoutumiskoulutuksen tavoitteena on vahvistaa maahanmuuttajan yhteiskunnallisia, kulttuurisia ja elämänhallinnallisia valmiuksia. Kotoutumiskoulutuksella pyritään tarjoamaan maahanmuuttajille tietoa ja taitoja, joiden avulla he voisivat toimia tasavertaisina asukkaina Suomessa yhdessä muiden kanssa. Iso osa koulutusta on kuitenkin työvoimapolitiittista aikuiskoulutusta. Siihen voivat osallistua työttömät tai henkilöt, jotka ovat vaarassa jäädä työttömiksi. Kotoutumiskoulutukseen kuuluu suomen tai ruotsin kielen opiskelu. Kirjoitus- ja lukutaidottomille voidaan järjestää kirjoitus- ja lukutaitokoulutusta. Kotoutumiskoulutukseen voi sisältyä uraohjausta sekä osaamisen tunnistamisen ja tutkinnon tunnustamisen prosesseja. Koulutuksen kytkeminen työelämään ja yhteydet työnantajiin edistävät kotoutujien työllistymistä ja sitä kautta kotoutumista. Pakolaisten osalta on todettu, että toisinaan sekä turvapaikanhakijoiden itsensä että vastaanottavan yhteiskunnan odotukset nopeasta työllistymisestä ovat osoittautuneet epärealistisiksi. (Ala-Kauhaluoma ym. 2018, 28-29.)

Leena Suurpää (2002, 206-208) on tutkimuksissaan tarkastellut pääkaupunkiseudun kaupunkien kotouttamissuunnitelmia. Niissä korostetaan maahanmuuttajien omaa aktiivisuutta, vaikuttamista ja osallistumista heitä koskeviin asioiden valmisteluihin ja suunnitteluun. Jaana Suokonaution (2008) tutkimuksen perusteella voi jäädä miettimään, annetaanko maahanmuuttajille tarpeeksi mahdollisuuksia olla osallisena omien asioiden suunnittelussa. Suokonautio (emt.) suhtautuu tutkimuksessaan kriittisesti nykyisen kaltaisiin kotoutumissuunnitelmiin. Hänen mielestään



nykyistä kotoutumissuunnitelmaa täytyisi kehittää tai siitä täytyisi luopua kokonaan. Hänen mukaansa nykyisessä systeemissä kotoutumissuunnitelmat jäävät maahanmuuttajille vieraiksi byrokraattisiksi papereiksi. Tutkimukseen osallistuneet maahanmuuttajat eivät edes tienneet, että heillä on kotoutumissuunnitelma, vaikka sellainen heidän tiedoistaan lopulta löytyi. Muutoin työvoimatoimiston palveluita pidettiin hyvinä ja hyödyllisinä. Suokonautio kuitenkin toivoisi ohjaukselta enemmän dialogisuutta ja ohjausta. Hänen mukaansa maahanmuuttajien kertomana ohjaus kuulostaa enemmän neuvonnalta ja sanelluilta ohjeilta kuin dialogilta. (Emt. 74, 116-117.)

### 3 PAKOLAISTEN TYÖLLISTYMISPOLUT SUOMESSA

#### 3.1 Maahanmuuttajat Suomen työmarkkinoilla

Työ on keskiössä aikuisen ihmisen elämässä. Työstä saadaan toimeentulo ja mielekkyys elämään. Työtä pidetään myös keskeisenä kiinnityttäessä yhteiskuntaan. Yleisesti ajatellaan, että työssäkäyvällä on asiat kunnossa. Työttömällä puolestaan ajatellaan olevan vaikeuksia. Työttömyys on yhteiskunnalle vahingollista, sillä se tuo myös yhteiskunnalle ongelmia ja lisäkuluja. Myös maahanmuuttajien kohdalla kysymys työllistymisestä on kotoutumisen keskiössä. (Forsander 2013, 220.) Maahanmuuttajien työllistymistä on tutkittu paljon. Suomessa maahanmuuttajia on tutkittu kokonaisuutena. Pelkästään pakolaisiin keskittyvää tutkimusta sen sijaan on tehty vähemmän. Siksi käytän tutkielmassani yleisesti maahanmuuttajiin liittyviä tutkimuksia.

Vuonna 2019 Suomen väestöstä oli ulkomaalaistaustaisia 423 494 eli noin 8 prosenttia. Näistä työikäisiä oli 75 prosenttia. (Tilastokeskus 2021.) Työssäkäyntitilaston mukaan vuonna 2015 20–64-vuotiaista ulkomaalaistaustaisista työssäkäyviä oli 51 prosenttia ja suomalaistaustaisista 71 prosenttia. Ryhmien välinen ero oli siis 20 prosenttiyksikköä koko väestöstä. (Pasila & Sutela 2019.) Maahanmuuttajista merkittävä osa on työttöminä.

Suomessa maahanmuuttajat työllistyvät paljon matalapalkka-aloille teollisuuden ja palvelualoilla, mikä on yleistä muissakin maahanmuuttajia vastaanottavissa maissa. Näistä ammateista puhutaan sisääntuloammattina. Tällaisia ammatteja ovat esimerkiksi siivous- ja ravintola-alat. (Forsander 2013, 221-228.) Aloilla on usein pula työntekijöistä ja huonot työehdot (Könönen 2012, 201). Vuonna 2010 Suomen toimistosiiivojista 17 prosenttia oli vieraskielisiä. Kansainvälisissä tutkimuksissa on osoitettu, että maahanmuuttajat toimivat yrittäjinä useammin kuin alkuperäinen

väestö. Näin on myös Suomessa. Tätä on selitetty sillä, että maahanmuuttaja ovat valmiimpia ottamaan riskejä, ovathan he kokeneet elämässään jo suuria epävarmuustekijöitä muuttaessaan maasta toiseen. Heidän kokemansa suurempi työttömyys myös ajaa heitä yrittäjiksi. (Forsander 2013, 221-228; Sjöblom-Immala 2012, 22.)

Henna Kyhä on tutkinut korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien työllistymistä väitöskirjassaan (2011). Kyhän mielestä korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien tulisi sijoittua koulutuksen oikeuttamiin tehtäviin, etenkin kun koulutusta pidetään keskeisenä työmarkkinoita määräävänä tekijänä. Tutkimuksessaan Kyhä kuitenkin havaitsi, ettei näin ole. Koulutuksesta huolimatta maahanmuuttajat työllistyivät huonosti. Tutkimuksen kyselyaineistoon vastanneista vain muutama (6 %) oli työllistynyt heti Suomeen muuttovuonnaan, kolme vuotta Suomessa oltuaan työssä oli runsas kolmannes (35 %) ja aineistonkeruuhetkellä vuonna 2004 työssä oli 38 prosenttia vastaajista. Tutkimukseen osallistuneiden työsuhteet olivat usein lyhytkestoisia ja määräaikaaisia. Työllistymisten väliin mahtui usein työttömyys- ja koulutusjaksoja. Positiivista oli, että työllistyttyään työ vastasi usein osittain tai kokonaan hankittua korkeakoulututkintoa. Tutkimukseen osallistuneiden pakolaisten työllistyminen oli muita ryhmiä hankalampaa. Haastatteluhetkellä heidän työllistymisensä oli vasta alkutekijöissä, vaikka osa oli ollut jo useita vuosia Suomessa. Kyhä jakaa Suomeen muuttaneiden korkeakoulutettujen maahanmuuttajien työuran alut kolmeen erilaiseen ryhmään, joista kukin jakaantui vielä kahteen alaryhmään. Kaiken kaikkiaan hän jakaa työuran alut kuuteen eri tyyppiin: koulutusta vastaava vakaa ja vakiintuva ura, koulutusta osittain vastaava sekaura ja laskeva ura sekä koulutusta vastaamaton sisääntuloura ja työttömän ura. (Emt. 225-239.)

### 3.2 Pakolaisten työllistymiseen vaikuttavia tekijöitä

Tutkimusten pohjalta työllistymisen tekijät on jaettu sisäsyntyisiin ja ulkoisiin tekijöihin. Ulkoisia tekijöitä ovat ympäristön ja yhteiskunnan tarjoamat ympäristölliset olosuhteet, joihin maahanmuuttaja saapuu ja joissa hän pyrkii luomaan itselleen oman tilansa. Sisäsyntyiset tekijät ovat maahanmuuttajan taustaan, ominaisuuksiin ja resursseihin liittyviä tekijöitä. Maahanmuuttajan ominaisuuksia jäsenetään pääomäkäsitteiden avulla, eli mitä ovat inhimillinen pääoma, kulttuurinen pääoma ja sosiaalinen pääoma. (Forsander 2013, 220, 230.)

*Inhimilliseen pääomaan* kuuluvat *työkokemus, koulutus, ammattitaito* ja muut vastaavat taidot. Koulutus ja ammattitaito ovat kuitenkin yhteiskuntasidonnaisia. Ulkomailta suoritettujen tutkintojen kelpoisuusehdot ja niiden vaihteleva tulkinta on merkittävä este maahanmuuttajien työllistymiselle koulutusta vastaaviin työtehtäviin. (Forsander 2002, 54; Forsander 2013, 231; Suokonautio 2008, 16-17; Vartiainen 2019, 71-72.) Tunnustamiseen liittyvät täydentävät opinnot voivat olla hankalia ja kalliita suorittaa. Monet koulutetut maahanmuuttajat ovatkin luopuneet akateemisesta urastaan ja ovat työttöminä tai työskentelevät koulutustaan vastaamattomissa töissä. (Sjöblom-Immala 2012, 22; Kyhä 2011, 218.)

*Inhimilliseen pääomaan* kuuluu myös *kielitaito*. Kielitaito on työelämän perusedellytys, jolle muu osaaminen rakentuu. Kieli ei ole vain kommunikaatioväline. Kielitaitoon liittyy muitakin taitoja ja mielikuvia. Kielitaito luo työnantajalle mielikuvaa työntekijästä; hyvin suomea puhuvaa työntekijää pidetään helpommin muutenkin osaavampana kuin heikosti kieltä osaavaa. Kielen osaaminen on myös luotettavuuden symboli. Maahanmuuttajan, joka osaa suomea, katsotaan sitoutuneen Suomeen, suomalaisuuteen ja sitä kautta työtehtäväänsä. (Forsander 2002, 190.)

*Kulttuuripääomaan* katsotaan kuuluvaksi *kulttuurilliset normit ja tavat*. Työpaikkaa hakiessa maahanmuuttajan tulee osata pukeutua oikein, saapua haastatteluun oikeaan aikaan ja kyetä käyttäytymään paikallisten tapojen mukaisesti tervehtimisestä alkaen. Tietyissä yhteiskuntaluokissa täytyy myös osata kertoa arvostavansa tietynlaista ruokaa tai kulttuuri- ja taidenautintoja. (Forsander 2013, 233; Suokonautio 2008, 15.) *Sosiaalinen pääoma* määritellään eri yhteyksissä eri tavoin. Käsitteeseen kuuluu kaksi ulottuvuutta: *luottamus ja kommunikaatioverkostot*. Maahanmuuttajien kommunikaatioverkostot muodostuvat usein aluksi oman etnisen ryhmän jäsenistä. Aluksi he saavat hyödyllistä tietoa ja kokemusta näistä verkostoista, mutta pitemmällä aikavälillä kontaktit kantaväestöön ovat maahanmuuttajille hyödyllisempää pääomaa. Osa maahanmuuttajista työllistyy etnospefisiin työpaikkoihin eli töihin, jotka perustuvat tietyn yhteisön jäsenyyteen tai kulttuurin hallintaan. Tällaisia töitä ovat esimerkiksi kielenopettaja, kouluavustaja tai tulkin työt. Tällaiset työpaikat ovat epävarmoja ja etenemismahdollisudet ovat vähäiset. Kantaväestön kautta maahanmuuttajat saavat laajemman kontaktipinnan yhteiskunnan eri osaluoksiin. Luottamus tarvitaan vakuuttamaan työnantajat inhimillisen pääoman, kuten koulutuksen ja työkokemuksen, uskottavuudesta. (Forsander 2002, 85; Forsander 2013, 235.)

*Ulkoisista tekijöistä* merkittäviä negatiivisia tekijöitä ovat *syryntä ja rasismi*. Syryntä ja rasismi ovat edelleen maahanmuuttajien työllistymistä haittaavia tekijöitä niin Suomessa kuin muualla Euroopassa. Syrynnällä tarkoitetaan ihmisen asettamista eriarvoiseen asemaan syistä, jotka eivät ole hyväksyttäviä. Työelämässä tällä tarkoitetaan, että työnsaantiin vaikuttavat seikat, jotka eivät ole oleellisia itse työn tekemisen kannalta. Tällaisia saattavat olla esimerkiksi ikä, sukupuoli, uskonto tai etninen alkuperä. Erikseen puhutaan etnisestä syrynnästä, jos syrynnän syy on kieli, uskonto tai etninen alkuperä tai kulttuuripiirre. (Forsander 2013, 236.) Syrynnän tietoisena tarkoituksena ei ole toisen vahingoittaminen vaan pikemminkin toisen ryhmän suosiminen toisen kustannuksella. Sen sijaan tarkoituksellisen rasistisen toiminnan tarkoituksena on vahingoittaminen. Usein vahingoittaminen on tarkoituksellisesti sattumanvaraista, jolloin sillä herätetään pelkoa ja kauhua. (Jasinskaja-Lahti 2002, 142.) Maahanmuuttajien on vaikeaa löytää työpaikkaa virallisten kanavien, kuten työpaikkailmoitusten tai työvoimatoimiston, kautta. Maahanmuuttajan hakiessa töitä työnantaja usein jättää huomioimatta hakijan aiemman työkokemuksen tai työpaikkaan vaadittavat taidot. Joissakin paikoissa vaaditaan maahanmuuttajilta parempaa suomen kielen taitoa kuin itse työ vaatisi. (Ahmad 2010, 86-87; Forsander 2002, 211-212.) Ahmad (2010) peräänkuuluttaa yhteiskunnan avautumista erilaisille kulttuureille ja erilaisuudelle. Hänen mukaansa pelkästään maahanmuuttajiin kohdistettavat toimet eivät paranna maahanmuuttajien työllistymistä. Myös yhteiskunnan on muututtava. (Emt., 89-90.)

## 4 TUTKIELMAN TOTEUTTAMINEN

### 4.1 Tutkielman tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tässä kandidaatin tutkielmassa tarkastelen korkeasti koulutettujen pakolaisten työllistymispolkuja kokemusnäkökulmasta länsimaissa.

Tutkimuskysymykseni ovat

1. Mitkä seikat estävät korkeasti koulutettujen pakolaisten työllistymistä?
2. Mitkä seikat edistävät korkeasti koulutettujen pakolaisten työllistymistä?

## 4.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmänä käytän kirjallisuuskatsausta eli review-tutkimusta. Kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on tutkia aiemmin tehtyjä tutkimuksia. Kirjallisuuskatsauksessa luodaan yleiskatsaus tietystä aihepiiristä. Tarkoituksena on tiivistää suuresta tietomäärästä esiin olennainen ja saada aikaan uusia tutkimustuloksia. (Kallio 2006, 18; Salminen 2011, 1.) Kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä antaa uuteen asiaan perehtyvälle, esimerkiksi opiskelijalle, mahdollisuuden perehtyä tutkittavaan aiheeseen laaja-alaisesti (Kallio 2006, 19). Kirjallisuuskatsauksen avulla voidaan nostaa isosta massasta esiin merkittäviä tutkimuksia. Tällaiset tutkimukset voivat tuoda tieteenalalle jopa merkittäviä muutoksia, jotka ilman laaja-alaista kirjallisuuskatsausta olisivat saattaneet jäädä huomaamatta. (Ks. Mäkelä, Varonen & Teperi 1996.)

Kirjallisuuskatsaus voidaan jakaa kolmeen eri tyyppiin: meta-analyysiin, systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen sekä kuvailevaan kirjallisuuskatsaukseen. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on yleisimmin käytetty kirjallisuuskatsauksen muoto. Kuvailevaa kirjallisuuskatsausta voidaan kutsua yleiskatsaukseksi tutkittavasta aiheesta. Siinä ei ole yhtä tiukkoja ja tarkkoja sääntöjä kuin kahdessa muussa kirjallisuuskatsauksen muodossa. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus voidaan edelleen jakaa narratiiviseen ja integroivaan kirjallisuuskatsaukseen. Narratiivisessa kirjallisuuskatsauksessa kuvaillaan aihetta laaja-alaisesti tai kuvaillaan käsiteltävän aiheen historiaa ja kehityskulkua. (Salminen 2011, 7.)

Omassa tutkielmassani käytän integroivaa kirjallisuuskatsausta. Integroiva kirjallisuuskatsaus on tutkimusmuoto, jossa tarkastellaan, kritisoidaan ja syntetisoidaan tutkimusaihetta edustavaa kirjallisuutta integroidulla tavalla niin, että aiheesta syntyy uusia näkökulmia (Torraco 2005, 356). Integroivan kirjallisuuskatsauksen raportoinnissa käytetään yleisesti hyväksytyjä käytäntöjä. Tutkijan tulee avata lukijalle, kuinka hän löysi käytettävän aineiston, miten aineisto analysoitiin, kuinka aineiston synteesi syntyi ja kuinka tutkimuksesta raportoitiin. Aineisto on tutkimuksen keskiössä ja siksi sen löytämisen vaiheet tulee kuvata tarkasti: mitä avainsanoja ja tietokantoja on käytetty aineiston etsinnässä. Kirjallisuushakujen tuottaman kirjallisuuden mukaan ottamisen tai hylkäämiseen käytettävät kriteerit tulisi myös esitellä tutkimusraportissa. Aineiston kuvaamisen jälkeen tutkimusraportissa tulisi kuvata analyysi ja synteesi. Tutkimuksen tekemisen prosessi tulisi olla kuvattuna mahdollisimman hyvin, jolloin kuka tahansa tutkija voisi toistaa tutkimuksen. (Emt. 361.)

### 4.3 Aineiston keruu, kriteerit ja aineiston kuvaus

Aloitin tutkimusaineiston hankkimisen tekemällä hakuja Andor-tietokannasta sekä Social Services Abstracts (ProQuest) -tietokannasta. Tein kokeellisia hakuja erilaisilla hakusanoilla kartoittaakseni aiheeseen liittyvien artikkeleiden saatavuuden. Varsinaisia harjoitushakuja tein 2.-8.11.2020. Totesin, että eniten artikkeleita löytyy Andor-tietokannan kautta. Kokeilin myös erilaisia hakusanoja ja hakusanayhdistelmiä, jotka vastaisivat tutkielman tarkoitukseen. Hakusanoina käytin *educated refugees, employment, highly educated refugees, experience, identity*. Käytin hakusanojen välissä Boolean operaattoreita (AND, OR) sekä lisäsin sanaparien eteen ja alkuun ”-merkit, jotta hakukone etsisi nämä sanat sanaparina. Varsinaisen haun tein 21.11.2020. Käytin hakulausekkeena *"highly educated refugees" and employment and experience and identity*. Rajasin haun koskemaan vertaisarvioituja ilmaiseksi saatavilla olevia artikkeleita vuosilta 2000-2020. Artikkeleita löytyi tällä haulla yhteensä 25 kappaletta.

Aluksi silmäilin artikkeleiden otsikot sekä luin niiden tiivistelmät. Ensin karsin joukosta pois artikkelit, jotka eivät selkeästi vastanneet tutkimuksen tarkoitukseen. Luin jäljelle jääneiden artikkeleiden tiivistelmät uudelleen läpi ja valitsin niistä artikkelit, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiin. Tarkemman tutustumisen jälkeen huomasin vielä, että joukossa oli myös kirjallisuuskatsaus ja karsin joukosta pois myös sen. Alla (Taulukko1.) olen esittänyt sisäänotto- ja poissulkukriteerit.

Taulukko 1. Tutkimusten sisäänotto- ja poissulkukriteerit.

<b>Sisäänottokriteerit</b>	<b>Poissulkukriteerit</b>
Englanninkielinen artikkeli	Muu kuin englanninkielinen artikkeli
Vertaisarvioitu tutkimusartikkeli	Ei vertaisarvioitu tutkimusartikkeli
Ilmainen artikkeli	Maksullinen artikkeli
Kvalitatiivinen tai kvantitatiivinen tutkimus	Kirjallisuuskatsaus
Vastaa asetettuun tutkimuskysymykseen	Ei vastaa asetettuun tutkimuskysymykseen
Vuoden 2000 jälkeen julkaissut artikkeli	Ennen vuotta 2000 julkaissut artikkeli

Lopulta artikkeleiksi valikoitui yhdeksän tutkimusta. Mukana on kaksi artikkelia samalta tutkijalta. Kolme tutkimusta on tehty Iso-Britanniassa, yksi Yhdysvalloissa, yksi Australiassa, yksi Kanadassa

ja yksi Alankomaissa. Kahdessa tutkimuksessa tutkittiin pakolaisten kotoutumista kolmessa eri valtiossa. Toisessa kohdevaltiot olivat Iso-Britannia, Saksa ja Italia, ja toisessa Itävalta, Alankomaat ja Iso-Britannia. Alla (taulukossa 2.) esittelen aineiston tutkimusartikkelit. Lähdeluettelossa tutkimusartikkelit on merkitty tähdellä (\*).

Taulukko 2. Tutkimusartikkelit.

Tutkimuksen tekijä(t), nimi ja julkaisutiedot	Tutkimuksen tarkoitus	Menetelmä ja kohde ryhmä	Tulokset
de Jong, S. (2019) A window of opportunity? Refugee staff's employment in migrant support and advocacy organizations. <i>Identities. Global Studies in Culture and Power</i> . Vol. 26, No 3, p.321-338.	Tutkimuksen tarkoituksena on analysoida pakolaishenkilöstön työllisyysreittejä Yhdistyneessä kuningaskunnassa, Itävallassa ja Alankomaissa sijaitsevissa maahanmuuttajien tuki- ja puolustusjärjestöissä.	41 puolistrukturoitua haastattelua, jotka tehtiin vuosina 2012-2015 pakolaisten kanssa, jotka työskentelivät maahanmuuttajien tukipalvelualalla Itävallassa, Alankomaissa ja Englannissa	Maahanmuuttajien tukipalvelusektori tarjoaa mahdollisuuden korkeasti koulutetuille pakolaisille, joiden pätevyyttä ja työkokemusta ei ole tunnustettu. Vapaaehtoistyö, tulkkaus ja etninen asema avaavat pakolaisille ovia työskentelyyn tukipalvelusektorilla.
Knappert, L.; van Dijk, H.; Ross, V. (2020) Refugees' inclusion at work: a qualitative cross-level analysis. <i>Career Development International</i> . Vol. 25, No 1, p.32-48.	Tutkimuksen tarkoitus on tutkia esteitä ja edistäjiä pakolaisten työllistymiselle yksilön, organisaation ja kansallisella tasolla ja kiinnittää erityistä huomiota siihen, miten nämä kolme tasoa liittyvät toisiinsa muokatessaan pakolaisten osallisuutta ja syrjäytymistä työssä	Haastattelututkimus, jossa tehtiin 18 haastattelua työllistyneiden pakolaisten, työnantajien ja Alankomaiden valtionjärjestöistä ja kansalaisjärjestöistä asiantuntijoiden kanssa.	Pakolaisten osallisuuden helpottamista lisäävät: isäntämaan kielitaito, sosiaalinen pääoma, vapaaehtoistyö ja motivaatio yksilötasolla. Varsinkin alussa uusilta tulokkailta puuttuu paikallinen verkosto, mikä korostettiin erityisen raskaana työnhaun aikana. Jotkut vastaajat pitivät vapaaehtoistyötä lupaavana tapana tutustua Alankomaiden työmarkkinoihin, rakentaa verkostoja isäntämaan kansalaisten kanssa ja oppia kieltä. Monet pakolaiset kertoivat, että kotimaassaan saamiaan pätevyyskysymyksiä ei tunnusteta Alankomaissa, mikä johtaa usein alityöllistymiseen
Koyama, J (2013) Resettling notions of social mobility: locating refugees as 'educable' and 'employable'. <i>British Journal of Sociology of Education</i> . Vol. 34, No 5-6, p.947-965.	Tutkimuksen tarkoituksena on jäljittää ja tutkia Waysiden maahanmuuttajien ja pakolaisten käyttämien palvelujen verkostoa ymmärtääkseen paremmin pakolaisten käyttämiä palveluja ja koulutuksellisia valintoja ja työkokemuksia	Etnografinen tutkimus tammikuun 2011 ja kesäkuun 2012 välisenä aikana. Tiedot sisältävät 15 osittain jäsenneiltyä haastattelua paikallisten pakolaisjärjestöjen johtajien ja ohjelmakoordinaattoreiden kanssa. Puolistrukturoidut ja epäviralliset haastattelut 25 pakolaisviraston ja -organisaation johtajien; ja 16 pakolaisen, jotka osallistui työvoiman koulutusohjelmiin. Tutkija myös havainnointi osallistumalla yhteisökokouksiin ja tapahtumiin sekä toimimalla vapaaehtoisena	Maahanmuuttajien kyky hyödyntää erilaisia sosiaalisia ja sukulaispohjaisia verkostoja sekä käyttää yhteisön resursseja auttaa työllistymisessä.

Tutkimuksen tekijä(t), nimi ja julkaisutiedot	Tutkimuksen tarkoitus	Menetelmä ja kohde ryhmä	Tulokset
<p>Morrice, L. (2013) Refugees in higher education: boundaries of belonging and recognition, stigma and exclusion. <i>International journal of lifelong education</i>. Vol.32 No 5, p.652-668.</p>	<p>Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, kuinka pakolaisopiskelijoiden kokemukset korkeakoulusta saattavat poiketa perinteisten opiskelijoiden kokemuksista</p>	<p>Neljän tapaustutkimuksen yhdistelmä. Neljä osallistujaa, kaksi naista ja kaksi miestä, jotka opiskelivat 2006-2010 Yhdistyneissä kuningaskunnissa. He tulivat kolmesta eri kansallisesta taustasta - Iranista, Irakista ja Zimbabwesta - ja heillä kaikilla oli erilaiset ammattitaustat.</p> <p>Puolirakenteiset haastattelut tehtiin 6-9 kuukauden. Jokainen haastattelu kesti hieman yli tunnin ja kutakin osallistujaa haastateltiin neljä kertaa.</p>	<p>Pakolaisen asema on yleisesti halveksittu ja siitä on vaikea saada aikaan itsekunnioitusta ja ihmisarvoa. Korkeakouluopiskelu oli strategia, joka antoi tutkimukseen osallistuneille mahdollisuuden kerätä vaihdettavaa pääomaa, jolla oli arvoa Ison-Britannian työmarkkinoilla ja jonka avulla he pystyivät palauttamaan ammatillisen identiteetin ja palauttamaan sosiaalisen aseman.</p>
<p>Psoinos, M. (2007) Exploring highly educated refugees' potential as knowledge workers in contemporary Britain. <i>Equal Opportunities International</i>. Vol. 26, No 8, p.834-852.</p>	<p>Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, onko korkeasti koulutetuilla pakolaisilla potentiaalia tulla aktiivisiksi jäseniksi Yhdistyneen kuningaskunnan tietotaloudelle, ja tunnistaa, mitkä sosiaalipoliittiset tekijät sulkevat / syrjäyttävät heitä tällä hetkellä.</p>	<p>Empiirinen työ koostuu puolittain jäsennellyistä haastatteluista, jotka toteutettiin 15 Yhdistyneessä kuningaskunnassa asuvan korkeasti koulutetun pakolaisen kanssa.</p> <p>Otokseen kuului kahdeksan miestä ja seitsemän naista. Osallistujat ovat kotoisin Afrikasta, Aasiasta, Itä-Euroopasta tai Lähi-idästä. He olivat asuneet Isossa-Britanniassa keskimäärin kuusi vuotta.</p>	<p>Osallistujat eivät kokeneet itseään passiivisina ja epäpätevinä, kuten heidät usein kuvataan. He väittivät myös, että heidän syrjäytyminen Ison-Britannian taloudesta ei johdu heidän pätevyytensä ja taitojensa puutteesta, vaan jatkuvista syrjivistä prosesseista ja pätevyyksien validoinnin pitkästä prosessista.</p> <p>Paikallisilla pakolaisjärjestöillä on ollut tärkeä rooli osallistujien muuttoliikkeen jälkeisessä elämässä ja etenkin heidän työllisyyteen liittyvissä kokemuksissaan. Nämä organisaatiot nousivat arvokkaiksi tukijärjestelmiksi</p>
<p>Psoinos, M. (2015) Researching migrants who hold nomadic identities. <i>Equality, Diversity and Inclusion an International Journal</i>; Birmingham Vol. 34, No 4, p. 293-307.</p>	<p>Tutkimuksen tarkoitus on tutkia, kuinka Yhdistyneen kuningaskunnan korkeasti koulutetut pakolaiset kokevat maahanmuuton jälkeisten kokemusten ja psykososiaalisen hyvinvoinnin välisen suhteen.</p>	<p>Omaelämäkerralliset kerrontahaastattelut tehtiin 15 korkeasti koulutetun pakolaisen ryhmän kanssa Yhdistyneessä kuningaskunnassa.</p> <p>Haastattelut tehtiin 15 korkeasti koulutetun pakolaisen (yhdeksän miehen ja kuuden naisen) kanssa, jotka olivat 25-45-vuotiaita ja kotoisin Afrikasta, Itä-Euroopasta tai Lähi-idästä. He olivat korkeasti koulutettuja (eli heillä oli jatko- tai jatko-tason tutkinto tai tutkintotodistus) ja he tulivat eri ammattitaustasta (valtiotieteilijät, taide- tai luonnontieteiden opettajat, tietotekniikkavirkailijat, yliopistonlehtorit, insinöörit).</p>	<p>Tutkija jakoi haastateltavat kolmeen ryhmään. Ryhmät rakensivat toivon, selviytymisen ja pettymyksen tarinoita. Sosiaaliset toimijat vaikuttivat tapaan, jolla korkeasti koulutetut pakolaiset kokivat tilanteensa uudessa kotimaassa. Negatiiviset stereotyypit näyttivät vaikuttavan toivo- ja selviytymistarinoiden muotoiluun. Yhteisökontekstilla ja erityisesti paikallisilla organisaatioilla oli tärkeä rooli siinä, miten kolmas ryhmä loi tarinan pettymyksistä. Sosiaaliset toimijat pitivät näiden osallistujien tulevia työllistymismahdollisuuksia äärimmäisen rajallisina ja yleensä heitä lannistavina. Tällä näyttäisi olevan tärkeä rooli siinä, miksi tämä ryhmä koki kokemuksensa ja hyvinvoinnin pessimistisellä tavalla.</p>



Tutkimuksen tekijä(t), nimi ja julkaisutiedot	Tutkimuksen tarkoitus	Menetelmä ja kohde ryhmä	Tulokset
Ricento, T (2013): Dis-Citizenship for Refugees in Canada: The Case of Fernando. <i>Journal of Language, Identity &amp; Education</i> . Vol. 12 No 3, p. 184-188.	Tutkimuksen tarkoituksena oli saada kehittyneempi ja kattavampi käsitys siitä, miten englannin kielen taitojen puute tai rajoitukset sekä erot koulutustasossa, kulttuurisissa uskomuksissa ja sosiaalisissa käytännöissä vaikuttavat pakolaisten elämään	Tapaustutkimus Fernando Diaz nimisestä 51-vuotias lastenkirurgista, joka oli asunut Calgaryssä 3 vuotta ja 6 kuukautta tutkimushankkeen alkaessa.	Fernandon kokemukset havainnollistavat tapoja, joilla henkilön identiteettiä voidaan heikentää, kun vastaanottava yhteiskunta ei vahvista hänen taitojaan, koulutustaan ja työkokemustaan, ja tunnustaa vain tietyt kielitaidot ja ammatilliset todistukset.
Torezani, s. ; Colic-peisker, v. ; Fozdar, f. (2008). Looking for a "missing link": formal employment services and social networks in refugees' job search 1. <i>Journal of intercultural studies</i> . Vol.29, No 2, p.135-152.	Tutkimuksessa tutkitaan pakolaisten käsitystä ja kokemuksia Job Network (JN) -ryhmästä, joka on Australian hallituksen tekemä työvoimapalvelujen tarjoajaryhmä.	Suurin osa tiedoista kerättiin tutkimalla 150 pakolaista, jotka saapuivat Australiaan 1990- ja 2000-luvuilla entisen Jugoslavian, Afrikan ja Lähi-idän maista. Kyselylomakkeet koostuivat pääasiassa monivalintakysymyksistä, mutta myös avoimista kysymyksistä, jotka täytettiin kaksikielisten avustajien tekemissä henkilökohtaisissa haastatteluissa pakolaisten kanssa. Osallistujat olivat työkäisiä, joko työllisiä tai etsivät työtä ja kertoivat suorittaneensa lukion, kaupan tai ammatillisen koulutuksen ja ilmoittivat hallitsevansa keskimääräistä korkeamman englannin kielen tason	Kulttuurierot, kielitaidon puute, pätevyyden tunnustamisen puute sekä rakenteellisen rasismien ja syrjinnän yleinen esiintyminen aiheuttavat merkittävää pakolaisten haittaa työmarkkinoilla.
Zepinic, V, Bogic, M & Priebe, S. (2012) Refugees' views of the effectiveness of support provided by their host countries. <i>European journal of psychotraumatology</i> , Vol.3, No 1, p.8447-9.	Tutkimuksen tarkoitus on tutkia, miten pakolaiset arvioivat saamansa tuen (hyödyllistä tai haitallista) ja millaista tukea he haluavat saada tulevaisuudessa	Tutkimus tehtiin epidemiologisena tutkimuksena kahdeksassa maassa. Tutkimukseen osallistujat olivat 854 entisestä Jugoslavian maista paenneita pakolaisia, jotka asettuivat Yhdistyneeseen kuningaskuntaan, Saksaan ja Italiaan. Väestötietojen lisäksi ne arvioitiin käyttämällä kansainvälistä neuropsykiatrista haastattelua (MINI), elämän stressitekijöiden tarkistusluetteloa (tarkistettu (LSC - R), Manchesterin lyhyttä elämänlaadun arviointia (MANSA), terveydenhuollon tallennusmatriisia, sosiaalisia toimenpiteitä (MACSI) ja avointa kysymyshaastattelu.	Korkeakoulututkinnon suorittaneet pakolaiset ilmoittivat, että taloudellinen tuki oli tuhlattua ja haitallista, mikä teki heistä toimeettomia. Yleensä pakolaisten keskuudessa toivottavin tuki on työllistyminen (31,8%) ja jatkokoulutus (20,5%) integraation, itsenäisyyden, itsevarmuuden ja itsearvojen tunnustamisen tuntemisen lisäämiseksi. Korkea-asteen ja korkeakoulututkinnon suorittaneet pakolaiset halusivat tunnustaa koulun tutkinnon (87,3%)

#### 4.4 Aineiston analyysi

Laadullisen tutkimuksen perusanalyysinä voidaan pitää sisällönanalyysia. Sisällönanalyysi ei ole vain yksittäinen metodi vaan se voidaan nähdä myös teoreettisena viitekehyksenä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91.) Laadullisen tutkimuksen analyysit voidaan jakaa teorialähtöiseen,

teoriasidonnaiseen ja aineistolähtöiseen analyysiin. Teorialähtöisessä ja teoriasidonnaisessa analyysissä analyysi pohjautuu teoriaan ja siitä muodostettuihin teemoihin ja kategorioihin. Aineistolähtöisessä analyysissä tutkimusaineistosta pyritään luomaan teoreettinen kokonaisuus. Aineistolähtöisessä analyysissä aiemmalla tiedolla ei pitäisi olla vaikutusta analyysiin. (Tuomi & Sarajärvi, 2009; Eskola & Suoranta 1998.) Itselleni pakolaisten työllistyminen oli lähes tuntematon aihepiiri. Lähdin tekemään tutkielmaani siis hyvin aineistolähtöisesti. Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan aineisto tulee tuntea hyvin ja se tulee lukea läpi moneen kertaan. Aloitin analyysin lukemalla aineiston tutkimukset läpi ja tekemällä taulukon, johon keräsin jokaisen tutkimuksen keskeiset tulokset. Lukemisen jälkeen aineiston käsittely alkaa usein teemoittelulla. Aineistosta etsitään teemoja, jotka vastaavat tutkimuskysymyksiin. Tekstistä pyritään etsimään ja erottelemaan tutkimusongelman kannalta oleelliset teemat. (Eskola & Suoranta 1998.) Keräsin keskeiset tulokset käsitekarttaan hahmottaakseni tutkimustulosten kokonaisuutta. Taulukon ja käsitekartan tekemisen jälkeen tarkensin tutkimuskysymyksiä ja aloin etsiä vastauksia asettamiini kysymyksiin. Väritin teksteistä osiot, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiini. Tekstistä nousi esiin tietyt teemat, jotka kokosin yhteen.

## 5 PAKOLAISTEN TYÖLLISTYMISSPOLKUJEN ESTEET JA EDISTÄJÄT

### 5.1 Työllistymisen esteitä

Tarkastelun kohteina olleista tutkimuksista nousee esiin se, että korkeasti koulutetut pakolaiset työskentelivät pätevyystasonsa alapuolella tai ovat työttöminä. Isossa osassa tutkimuksista (Knappert, van Dijk & Veerle 2020; Zepinic, Bogic ja Priebe 2012; Torezani, Colic-Peisker ja Fozdar 2008; Morrice 2013) merkittävämmäksi esteeksi alityöllistymiselle ja työllistymiselle nousee *ammattitodistusten vahvistamatta jättäminen*. Länsimaissa monien ammattien pätevyudet on määritelty laissa. Maahanmuuttajien täytyy läpäistä monimutkainen prosessi, johon tarvitaan kielitaitoa ja joka saattaa kestää vuosikausia. Knappert ym. (2020) tarkastelivat tutkimuksessaan esteitä ja edistäjiä pakolaisten työllistymiselle yksilöllisellä, organisaationaalisella ja kansallisella tasolla ja kiinnittivät erityistä huomiota siihen, miten nämä kolme tasoa liittyvät toisiinsa muokatessaan pakolaisten osallisuutta ja syrjäytymistä työssä. Haastattelututkimuksessa haastateltiin 18 henkilöä: työllistyneitä pakolaisia, työnantajia ja Alankomaiden valtionjärjestöjen ja kansalaisjärjestöjen asiantuntijoita. Knappertin ja työryhmänsä (2020) mukaan lainsäädännölliset esteet ovat Alankomaissa pakolaisia vastassa siitä hetkestä lähtien, kun he virallisesti saapuvat

vastaanottavaan maahan. Lainsäädäntö luo useita esteitä pakolaisten työllistymiselle ja osallisuudelle. Monet pakolaiset kertoivat, että heidän kotimaassaan saamia pätevyksiä ei tunnusteta Alankomaissa, mikä johtaa usein alityöllistymiseen. Eräs tutkimuksessa mukana ollut pakolainen kertoi: *Syyriassa olin asianajaja, mutta täällä diplomini ei toimi. Jos haluan olla jälleen asianajaja, minun on mentävä opiskelemaan ehkä yksi tai kaksi vuotta.* Knappert kumppaneineen (emt.) toteaa pätevyyden ja taitojen tunnustamisen olleen aihe, jonka tutkittavat nostivat esiin toistuvasti. Tutkijat kuvaavat pakolaisten osaamista inhimilliseksi pääomaksi, jota he eivät päässeet uudessa kotimaassaan käyttämään. Zepinin ym. (2012) tutkimus kohdistui tarkastelemaan, miten pakolaiset arvioivat saamansa tuen (hyödyllistä tai haitallista) ja millaista tukea he haluavat saada tulevaisuudessa. Tutkimus tehtiin epidemiologisena tutkimuksena kahdeksassa maassa. Tutkimukseen osallistujat olivat 854 entisestä Jugoslavian maista paennutta pakolaista, jotka asettuivat Yhdistyneeseen kuningaskuntaan, Saksaan ja Italiaan. Väestötietojen lisäksi käytettiin kansainvälistä neuropsykiatrista haastattelua, elämän stressitekijöiden tarkistusluettelo, Manchesterin lyhyttä elämänlaadun arviointia, terveydenhuollon tallennusmatriisia ja avoimia kysymyshaastatteluita. Tutkittavista suurin osa, 87 prosenttia halusi pätevyytensä tunnustamista. Torezani ym. (2008) puolestaan tutkivat pakolaisten kokemuksia Job Network (JN) -ryhmästä, joka on Australian hallituksen työvoimapalveluja tarjoava ryhmä. Suurin osa tiedoista kerättiin tekemällä kysely 150 pakolaiselle, jotka saapuivat Australiaan 1990- ja 2000-luvuilla entisen Jugoslavian, Afrikan ja Lähi-idän maista. Kyselylomakkeet koostuivat pääasiassa monivalintakysymyksistä, mutta myös avoimista kysymyksistä, jotka täytettiin kaksikielisten avustajien tekemissä henkilökohtaisissa haastatteluissa pakolaisten kanssa. Osallistujat olivat työikäisiä, joko työllisiä tai etsivät työtä ja kertoivat suorittaneensa lukion, kaupan tai ammatillisen koulutuksen ja ilmoittivat hallitsevansa keskimääräistä korkeamman englannin kielen tason. Torezanin tutkimusryhmän (2008) mukaan pakolaisten integroituminen työmarkkinoille on hitaampaa ja vähemmän onnistunutta kuin muiden maahanmuuttajaryhmien. Tutkimuksessa tutkintojen tunnustaminen nousi kolmanneksi suurimmaksi esteeksi tyydyttävälle työllistymiselle, 31 prosenttia ilmoitti sen olevan suurin este. Tutkimukseen osallistuneista suurin osa työskenteli pätevyystasonsa alapuolella. Ricento (2013) tarkasteli tutkimuksessaan, miten englannin kielen taitojen puute tai rajoitukset sekä erot koulutustasossa, kulttuurisissa uskomuksissa ja sosiaalisissa käytännöissä vaikuttavat pakolaisten elämään. Hänen tutkimuksensa on tapaustutkimus Fernando Diaz -nimisestä 51-vuotiaasta lastenkirurgista, joka on paennut Kolumbiasta ja asunut Calgaryssä 3 vuotta ja 6 kuukautta tutkimushankkeen alkaessa. Ricenton artikkelissa pätevyyden tunnustamattomuus nousee tutkimuksen keskiöön. Kolumbialainen vastasyntyneiden kirurgiaan erikoistunut kirurgi ei saa

lääkärintutkintoaan tunnustetuksi, vaan joutuu epätoivoisesti miettimään, mitä voi uudessa maassa tehdä. Morrigen (2013) tutkimuksessa korkeakouluopiskelijoista käy ilmi, ettei heidän aiempia tutkintojaan ole hyväksytty, minkä vuoksi he ovat hakeutuneet opiskelemaan vastaanottomaassaan Iso-Britanniassa.

Osassa tarkasteltavana olevissa tutkimuksissa nousi esiin se, että työllistymiseen tarvittavan *työkokemuksen osoittaminen ja suosittelijoiden puuttuminen* haittaavat pakolaisten työllistymistä. De Jong (2018) analysoi tutkimuksessaan pakolaishenkilöstön työllisyysreittejä Yhdistyneessä kuningaskunnassa, Itävallassa ja Alankomaissa sijaitsevista maahanmuuttajien tukijärjestöissä. Tutkimus perustui 41 puolistrukturoituun haastatteluun, jotka tehtiin vuosina 2012-2015. Tutkimukseen osallistuneet pakolaiset työskentelivät maahanmuuttajien tukipalvelualalla Itävallassa, Alankomaissa, ja Englannissa. Yksi de Jongin haastateltava toteaa: *He sanovat "onko sinulla kokemusta? Onko sinulla kokemusta Isossa-Britanniassa? Voisitko näyttää minulle ansioluettelosi? "Mutta ansioluettelossani ei ole mitään Yhdistyneessä kuningaskunnassa.* Lähtömaassa hankittua työkokemusta ei lasketa uudessa maassa kokemukseksi. Uudessa maassa ei myöskään ole ammattiverkostoa, josta löytyisi suosittelijoita uusiin työpaikkoihin. Torezanin ym. (2008) tutkimuksessa työkokemuksen puute (62 %) nousi tärkeimmäksi ja australialaisten suosittelijoiden puute (40 %) toiseksi tärkeimmäksi esteeksi tyydyttävälle työllistymiselle. Australiassa työmarkkinatilanne ei välttämättä ole parempi pakolaisille, jotka puhuvat sujuvasti englantia ja joilla on ammattipätevyys. Tämä osoittaa Torezanin ja kumppaneiden (2008) mukaan, ettei työttömyys ole vain taitojen ja kielen ongelma, vaan myös tunnettavuuden ja paikallisten verkostojen puutteesta johtuva ongelma. Varsinkin vasta maahan tullessaan pakolaisilta puuttuu paikallinen verkosto, mitä pidettiin raskaana ja työnhakua haittaavana tekijänä (Knappert 2020).

Muutamissa tarkastelun kohteena olevissa tutkimuksissa merkittävä tekijä työnhaussa ja työllistymisessä on *kielitaito*. Kieli on kulttuurin avain, ilman maan kielitaitoa on hyvin vaikea työllistyä. Tärkeimpiä haasteita, joita pakolaiset kohtaavat hakiessaan työtä, on huono paikallisen kielen kielitaito (Torezani 2008). Kielen oppiminen näytti olevan keskeinen asia Itävallan ja Alankomaiden osallistujien kertomuksissa, ja erityisesti itävaltalaiset tutkimukseen osallistuneet kertoivat yksilöllisiä, luovia strategioita saksan kielen oppimiseksi (De Jong 2018). Knappertin (2020) mukaan tiukat kielivaatimukset osana toimenkuvauksia ovat merkittäviä esteitä pakolaisille. Koyama (2013) tarkasteli tutkimuksessaan Waysiden maahanmuuttajien ja pakolaisten käyttämien palvelujen verkostoa. Etnografisessa tutkimuksessaan hän haastatteli tammikuun 2011 ja kesäkuun

2012 välisenä aikana 15 pakolaisjärjestöjen johtajaa ja ohjelmakoordinaattoria, 25 virastojen ja organisaatioiden johtajaa ja henkilöstöä sekä 16 pakolaista. Tutkija myös teki osallistuvaa havainnointia yhteisökokouksissa ja tapahtumissa sekä toimimalla vapaaehtoisena pakolaisorganisaatioissa. Tutkimuksessa yli puolet haastatelluista pakolaisista uskoi, että ilman kykyä puhua englantia hyvin, he joko eivät löydä "tavallista" työtä tai löytävät vain matalapalkkaisia työpaikkoja ilman mahdollisuutta etenemiseen. Ricenton (2013) tapaustutkimuksessa lastenkirurgi Fernando on turhautunut, koska hänellä ei ole mahdollisuuksia olla tekemisissä englantia puhuvien kanadalaisten kanssa, hänellä ei ole mahdollisuutta saada minkäänlaista työtä eikä hän pääse itselleen sopiville englanninkursseille. Hän kokee kaikkialla vastassa olevan kielimuurin.

Kaikissa tarkastelemissani tutkimuksissa nousee esiin se, kuinka pakolaisuus itsessään on leimaavaa. Ammattitodistusten vahvistamisen vaikeuden lisäksi keskeiseksi työllistymisen esteeksi nousee *syrijintä ja rasismi*. Pakolaisia pidetään loisina, joko työpaikkojen viejinä tai valtion tuilla eläjinä. *En koskaan kerro kenellekään pakolaisuudesta, ellei minun tarvitse, koska muuten ihmiset alkavat katsoa sinua toisin. He alkavat katsoa sinua kuin olisit joku, joka hyötyy valtiosta eikä anna mitään.* (Morrice 2013). Psoinos (2007) tarkasteli tutkimuksessaan, onko korkeasti koulutetuilla pakolaisilla potentiaalia tulla aktiivisiksi jäseniksi Yhdistyneen kuningaskunnan tietotaloudelle ja tunnistaa, mitkä sosiaalipoliittiset tekijät syrjäyttävät heitä tällä hetkellä. Empiirinen tutkimus koostuu puolistrukturoiduista haastatteluista, jotka toteutettiin 15 Yhdistyneessä kuningaskunnassa asuvan korkeasti koulutetun pakolaisen kanssa. Otokseen kuului kahdeksan miestä ja seitsemän naista. Osallistujat olivat kotoisin Afrikasta, Aasiasta, Itä-Euroopasta tai Lähi-idästä. He olivat asuneet Yhdistyneessä kuningaskunnassa keskimäärin kuusi vuotta. Tutkimuksen useat osallistujat kokivat etnisen syrjinnän syyksi työttömyydelleen tai alityöllisyydelleen. Knappertin ym. (2020) haastateltava kuvaa oman kansallisuutensa piilottamista: *Poistin myös kansalaisuuteni ansioluettelostani. [...] Poistin sen tarkoituksella. Ainoastaan organisaatio X [pakolaisjärjestö] neuvoi minua jättämään sen ansioluettelooni, mutta muut paikallishallinnon kaltaiset ihmiset sanoivat minulle: Ei, jätä se pois, siitä ei ole mitään etua.* Torezanin ja kumppaneiden (2008) mukaan pakolaisten heikko työllistyminen on asetettava ihmissuhteiden ja institutionaalisen rasismien kontekstiin. Suurin osa pakolaisista on "näkyvästi erilaisia" vallitsevan valkoisen ja englanninkielisen australialaisen rinnalla ja altistuu siksi paikallisille ennakkoluuloille. Pakolaiset ovat epäedullisessa asemassa Australian työmarkkinoilla, koska heitä pidetään valkoisen länsimaisen englanninkielisen kulttuurin ulkopuolisina rodun näkyvyyden ja kulttuurierojen vuoksi.

Kulttuurieroon perustuva hienovarainen syrjäytymismekanismi saattaa haitata siteiden luomista laajemmassa yhteisössä. Pakolaiset eivät kohtaa pelkästään valtaväestön taholta syrjintää vaan myös toisten etnisten ryhmien taholta. Jotkut haastateltavat viittasivat toisenlaiseen syrjintään työllisyysongelmiensa syynä: se näytti olevan etnisten ryhmien välistä syrjintää, jota ei tapahdu alkuperäiskansojen ja ulkomaalaisten välillä, vaan maahanmuuttajien sisällä Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Nämä osallistujat olivat kokeneet syrjiviä asenteita ja käytäntöjä etnisen ryhmänsä sisällä. (Psoinos 2007.) Lapsina paenneiden ja uusissa asuinmaissaan koulunsa käyneiden osallistujien kertomukset viittasivat siihen, että heidän "pakolaisuutensa" vaikeutti edelleen pääsyä yleisille työmarkkinoille (De Jong 2018).

Psoinos (2015) tarkastelee, kuinka Yhdistyneen kuningaskunnan korkeasti koulutetut pakolaiset kokevat maahanmuuton jälkeisten kokemusten ja psykososiaalisen hyvinvoinnin välisen suhteen. Haastattelut tehtiin 15 pakolaisen (yhdeksän miehen ja kuuden naisen) kanssa, jotka olivat 25–45-vuotiaita ja kotoisin Afrikasta, Itä-Euroopasta tai Lähi-idästä. He olivat korkeasti koulutettuja (eli heillä oli jatko- tai jatkotason tutkinto tai tutkintotodistus) ja he tulivat eri ammattitaustoista (valtiotieteilijät, taide- tai luonnontieteiden opettajat, tietotekniikkavirkailijat, yliopistonlehtorit, insinöörit). Tutkimuksen osallistajat näkivät Yhdistyneen kuningaskunnan yleisen käsityksen pakolaisista ensisijaisesti negatiivisina. Haastateltavat puhuivat siitä, että heidän mielestään suuri yleisö pitää pakolaisia "hyödyttöminä", "laiskoina" ja/tai "vaarallisina" ja "terrorismin uhkina". Psoinos (2015) jakoi tutkimuksessaan pakolaiset kolmeen ryhmään sen mukaan, miten he selviytyivät uudessa maassa. Kaikki ryhmät olivat kohdanneet rasismia ja syrjintää. Ensimmäinen ryhmä loi itselleen toivon näköaloja, toinen ryhmä loi sekä toivon että pettymyksen näköaloja, mutta kolmas ryhmä koki pääasiassa pettymystä. Kolmanteen ryhmään kuului korkeasti koulutettuja muslimimiehiä Lähi-Idästä. Kolmas osallistujaryhmä joutui kohtaamaan erityisen vihamielisiä ja negatiivisia asenteita verrattuna kahteen muuhun ryhmään. Heitä kohtasivat epäilykset paitsi paikallisten edustajien myös muiden etnisten ryhmien edustajien taholta. Tutkimuksessa mukana olleet muslimimiehet kokivat syrjintää ja vihamielisyyttä muun muassa työvoimakeskuksessa. Tutkimuksen mukaan on olemassa todellisia vaaroja, joita tämä epäsuotuisassa asemassa oleva ryhmä voi kohdata tosielämässä. Tätä ryhmää ei vain kohdeltu eri tavoin, vaan luultavasti myös työnnettiin oppimaan ja odottamaan tätä negatiivista kohtelua väistämättömänä. Tämä usko väistämättömyyteen voi saada heidät syyttämään itseään kokemistaan ongelmista, jolloin he uskovat, että stereotypiat ovat totta. Tämä voi aiheuttaa ahdistusta, heikkoa itsetuntoa ja jopa ohjata käyttäytymään stereotyyppien mukaan.

Lopuksi nostan esille yhden aineistossa esiin tulleen teeman eli työllistymispolun esteiden vaikutukset pakolaisten identiteettiin. Erityisesti korkeasti koulutetuilla työttömyys ja alityöllistyminen vähentävät itsekunnioitusta ja ihmisarvon kokemusta ja heikentävät heidän identiteettiään. Korkeasti koulutetut ovat olleet usein omassa kotimaassaan arvostetussa asemassa. He ovat nauttineet luottamusta ja arvostusta. Yhtäkkiä he ovat päinvastaisessa tilanteessa, mikä heikentää heidän identiteettiään. Morricen (2013) mukaan pakolaisuus tuo mukanaan yleisen halveksunnan. Halveksitun pakolaisen identiteetin omaksuneen on vaikea tuntea itsekunnioitusta ja ihmisarvoa. Hänen mukaansa muuttokokemus häiritsee pakolaisen identiteettiä, mikä johtuu aiempien kokemusten ja vastaanottavan kulttuurin todellisuuden erilaisuudesta. Pakolainen menettää aiemmat roolit ja sosiaalisen tilan. Ricenton (2013) tutkimuksen lastenkirurgi Fernando kokee nöyryyttävänä ammattitaitonsa kyseenalaistamisen. Hänen tutkintoaan ei hyväksytä eikä hänen ammattitaitoonsa luoteta hänen viedessään lastansa sairaalaan. Hän kokee, että hänen identiteettinsä ja asiantuntemuksensa korkeasti koulutettuna lastenkirurgina hävitetään. Koyama (2013) kuvaa tutkimuksessaan irakilaisesta Anahia, jolla on sujuva englanninkielentaito ja pitkäaikainen korkean tason työ. Näistä huolimatta hän oli haastatteluhetkellä työttömänä. *Kun kysyin Anahilta työsuhteesta, hän sanoi: En aio työskennellä pienessä vähäisessä työssä pakkauslaitoksessa tai ruokakaupassa ... On törkeää ajatella, että näin kohdellaan minua täällä ...* Knappert (2020) kuvaa tutkimuksessaan sitä, kuinka tutkimukseen osallistuneet korkeasti koulutetut pakolaiset kamppailivat sen kanssa, etteivät he voineet jatkaa todellista ammattiaan Alankomaissa. Tämä sai heidät tuntemaan itsensä syrjäytyneiksi Alankomaiden työmarkkinoilta. Jotkut heistä ilmaisivat kokeneensa, että heidän potentiaalinsa käyttö on rajallista ja että he "voisivat tehdä paljon enemmän". Tutkimukseen osallistuneet pakolaiset, joilla on matalampi koulutustaso, ovat sitä vastoin tyytyväisiä työhönsä. Knappert (2020) näkee, että korkeamman ja rajallisemman koulutustason omaavien pakolaisten kokemusten välinen ero johtuu osittain paikallisviranomaisista, jotka ovat hyvin valmistautuneita saamaan vähemmän koulutettuja työpaikkoihin, mutta eivät ole valmiita tekemään tätä tehtävää työmarkkinoiden korkeammilla alueilla.

## 5.2 Työllistymistä edistäviä asioita

Kolmasosassa (Morrice 2013; Ricento 2013; De Jong 2018) tarkastelun kohteena olleista tutkimuksista nousi esiin monen koulutetun pakolaisen tarttuneen *koulutusmahdollisuuteen*

ammattipätevyuden todistamisen käydessä mahdolliseksi tai liian hitaaksi prosessiksi. Tutkimuksissa moni mukana ollut korkeasti koulutettu oli ymmärtänyt, että heidän täytyy jatkaa opintoja, koska heidän pätevyyttään ei tunnusteta. Morricen (2013) tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, kuinka pakolaisopiskelijoiden kokemukset korkeakoulusta saattavat poiketa perinteisten opiskelijoiden kokemuksista. Tutkimus koostuu neljän tapaustutkimuksen yhdistelmästä. Osallistujat (kaksi naista ja kaksi miestä) opiskelivat 2006-2010 Yhdistyneissä kuningaskunnissa, kolme perustutkintotasolla ja yksi jatko-opiskelijana. He tulivat kolmesta eri kansallisesta taustasta (Iranista, Irakista ja Zimbabwesta) ja heillä kaikilla oli erilaiset ammattitaustat. Puolistrukturoidut haastattelut tehtiin 6–9 kuukauden aikana. Tapaustutkimusten henkilöt olivat aloittaneet opinnot, kun heidän aiempia tutkintojaan ei hyväksytty Yhdistyneissä kuningaskunnissa. Kokemus ja kulttuuripääomaa olivat molemmat merkittäviä tekijöitä, jotka helpottivat heidän siirtymistään korkeakoulutukseen uudessa maassa. Kertomuksissa korostetaan vaihtoehtoista positiivista identiteettiä, jonka opiskelijana oleminen tarjoaa. Korkeakouluopiskelu oli strategia, jolla oli arvoa Iso-Britannian työmarkkinoilla ja jonka avulla haastatellut pystyivät palauttamaan ammatillisen identiteetin ja sosiaalisen aseman. Pääsy korkea-asteen koulutukseen merkitsi paitsi englannin kielitaidon parantamista ja kehittämistä myös sopeutumista alan uusiin ja tuntemattomiin odotuksiin. (Emt. 2013.) Ricenton (2013) tapaustutkimuksen lastenkirurgi koki suurta epätoivoa, kun hänen tutkintotodistuksiaan ei laillistettu. Tutkimuksen aikana hän alkoi opiskella apteekki-alaa. Tämän myötä hän alkoi suhtautua elämäänsä myönteisemmin. De Jong (2018) kuvaa tutkimuksessaan oppimista monipolviseksi, ei pelkästään muodolliseen koulutukseen kuuluvaksi. Tutkimuksessa mukana ollut pakolainen osallistui kursseille eri korkeakouluissa. Työskennellessään vapaaehtoisena tulkkina hän kouluttautui pakolaisorganisaation neuvonantajaksi. *Kun henkilö esitti minkä tahansa kysymyksen asiakkaalle ja kun asiakas esitti minkä tahansa kysymyksen neuvonantajalle, olin keskellä. Kuuntelin sekä vastauksia että kysymyksiä. Ja sen kautta aloitin oppimisen.* (De Jong 2018.)

De Jongin (2018) mukaan vapaaehtoistyö tarjoaa pakolaisille monenlaisia hyödyllisiä mahdollisuuksia. Vapaaehtoistyön avulla luodaan verkostoja, tutustutaan työmarkkinoihin ja rakennetaan uudelleen omaa ammatillista identiteettiä. Paljon tulkkauustyötä tehdään vapaaehtoisesti, ja se alkaa usein ystävien ja tuttavien tukemisesta. Lisäksi vapaaehtoistyötä pidetään usein välttämättömänä askeleena vastaanottavan maan työkokemuksen hankkimiseksi, mikä on usein edellytys työmarkkinoille pääsulle. Jotkut vastaajat pitivät vapaaehtoistyötä lupaavana tapana tutustua työmarkkinoihin, rakentaa verkostoja isäntämaan kansalaisten kanssa ja



oppia kieltä. Jotkut pakolaiset näyttävät pitävän vapaaehtoistyötä "jalkana oven välissä" etsiessään tietä palkalliseen työhön. (Knappert 2020.)

Useissa aineiston tutkimuksissa pakolaiset hyödynsivät *sosiaalisia suhteita* työllistymisessään. Osa hyödynsi omaa etnistä ryhmäänsä neuvojen ja tuen saamisessa tai suoraan työllistymisessä perustamalla yhteisiä yrityksiä. Osa taas vältteli omaa etnistä ryhmää luottamuspuolan takia ja tukeutui sen sijaan muihin ryhmiin apua saadakseen. Työllistyminen oman etnisen ryhmän sisällä voidaan nähdä positiivisena työllistymisen näkökulmasta. Mutta työllistyminen etnisiin työpaikkoihin voi luoda toissijaisia työmarkkinoita, jotka voivat hidastaa liikkuvuutta näiden työmarkkinoiden ulkopuolelle. Psoinoksen (2007) tutkimuksessa oli mukana useita haastateltavia, jotka mainitsivat "työllisyyteen liittyvät ongelmansa" ja kertoivat, kuinka he kääntyivät erilaisten ryhmien puoleen saadakseen neuvoja ja apua työllisyyteen liittyvissä kysymyksissä. Osa kertoi, ettei halua kääntyä ongelmissa oman etnisen ryhmän puoleen, koska tällaisten yhteisöjen jäsenten välillä ei ole luottamusta. Toiset haastateltavat taas nimenomaan korostivat, että on tärkeää kääntyä oman etnisen ryhmänsä puoleen. Heidän mukaansa etnisen ryhmän yhteiset vaikeat kokemukset sitoivat heidät yhteen ja antoi halukkuutta auttaa toisia tyypillisissä sopeutumisvaikeuksissa. Torezanin ym. (2008) tutkimuksessa yhteistyöverkostot nähtiin tärkeinä. Paikalliset pakolaisryhmät tarjosivat tietoa työpaikoista ja uraneuvoja. Sukulaiset ja etninen yhteisö voivat helpottaa työllistymistä tarjoamalla työpaikkoja etnisen ryhmän sisällä. Toisaalta sukulais- ja etniset suhteet voivat myös haitata ammatillista liikkuvuutta etnisten työpaikkojen ulkopuolelle. Koyaman (2013) tutkimuksessa seurattiin irakilaista Anahia, joka oli hyvin vihainen menetettyään hyvän asemansa pakolaisuuden myötä. Hän ei suostunut työskentelemään matalapalkka-aloilla. Tutkimuksen aikana hän alkoi nähdä elämässään mahdollisuuksia. Hän hyödynsi perheensä sosiaalista asemaa ja englannin taitoa paikallisessa etnisessä yhteisössään parantaakseen asemaansa. Anah perusti yhdessä neljän muun Irakista tulevan pakolaismiehen kanssa pienen ravintolan ja taksipalvelun. Hän laajensi myös pieneen ruokakaupan. Samassa tutkimuksessa seurattiin myös kolmen naisen työllistymistä yrittäjinä osuuskuntamarkkinoilla. Markkinoilla naiset työskentelevät myyjinä myymällä omia tekemiään ja naapureiden valmistavia tavaroita ja tuotteita, jotka on tuotu heidän kotiseuduiltaan. Pari pakolaista työskentelee myös markkinatulkkeina. Useat muut pyrkivät liittymään kollektiiviin, kun tilaa laajennetaan. Nämä esimerkit osoittavat, miten jotkut pakolaiset löytävät reitin työelämään omien yhteyksien kautta eikä valtion ohjaamina.

Kolmessa käsiteltävissä olevista tutkimuksista paikallisilla *pakolaisorganisaatioilla* oli tärkeä rooli *tuen antajina ja työllistäjinä* osallistujien muuton jälkeisessä elämässä ja etenkin heidän työllisyyteen liittyvissä kokemuksissaan. Psoinoksen (2007) mukaan nämä organisaatiot nousivat pakolaisten arvokkaiksi tukijärjestelmiksi. Järjestöt kertoivat pakolaisille työmahdollisuuksista Iso-Britanniassa ja neuvoivat heitä siinä, kuinka parantaa mahdollisuuksia työllistyä. Myöhemmässä Psoinoksen tutkimuksessa vuodelta 2015 nousi esiin osallistujien ja paikallisten organisaatioiden välinen vuorovaikutus. Pakolaiset, jotka kokivat kohtaamiset myönteiseksi, ottivat avun vastaan ja kokivat hyötyvänsä järjestöjen antamasta avusta. De Jong (2018) tutki maahanmuuttajien tukipalvelusektorin tarjoamia mahdollisuuksia pakolaisten työllistymiseen. Tutkimuksen mukaan maahanmuuttajien tukipalvelusektori tarjoaa työllistymismahdollisuuden korkeasti koulutetuille pakolaisille, joiden ammattitaitoa, pätevyyttä ja työkokemusta ei tunnusteta vastaanottomaassa. Ala tarjoaa ainutlaatuisia mahdollisuuksia, koska vapaaehtoistyön ja tulkkauksen lisäksi pääsyä helpottaa pakolaishenkilöstön entinen asema asiakkaana. Lisäksi siinä tunnustetaan pakolaisuus pääomamuodoksi sekä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden että tehokkuuden näkökulmasta. Pakolaisuuden tunnustaminen ammattitaidoksi kasvaa, kun pakolaisten muun pätevyyden arvo evätään. Maahanmuuttajien tukipalvelusektori tarjoaa erityisosaamista vaativan ammatin, vaikka se voi perustua aliarvioituihin ja luonnollisiin taitoihin. Erityisesti miespakolaiset kertoivat haastatteluissa, että he olivat työskennelleet vaativassa fyysisessä työssä (esimerkiksi kadun lakaisussa tai tehtaalla) ennen kuin he löysivät reitin maahanmuuttajien tukipalvelualalle. Reitti vapaaehtoistyön ja tulkkauksen kautta maahanmuuttajien tukipalvelualan ammattilaiseksi, on esimerkki strategioista, joita monet pakolaiset käyttävät, jos heidän alkuperämaansa työkokemusta ja pätevyyttä ei tunnusteta.

Tarkastelun kohteena olleista tutkimuksista nousi esiin pakolaisten halu työllistyä. Erityisesti korkeasti koulutetut pitävät sosiaalituella elämistä haitallisena. Zepinicin ym. (2012) tutkimukseen osallistuneet korkeasti koulutetut osallistujat pitivät sosiaalisella tuella elämistä valtavana ajan ja henkisen kapasiteetin menetyksenä. Samaan tutkimukseen osallistuneet korkeasti koulutetut toivoivat tukea työllistymiseen (31,8%) ja jatkokoulutukseen (20,5%). He näkivät näiden toimien vahvistavan integraatiota yhteiskuntaan sekä kasvattavan pakolaisten itsevarmuutta ja omanarvontuntoa sen sijaan, että tulevaisuuteen liittyvä epävarmuus valtaisi sen. Tämä osoittaa, että koulutetut pakolaiset haluavat saavuttaa tavan päästä taloudelliseen itsenäisyyteen ja tehdä itsestään aktiivisia yhteiskunnan jäseniä, jotka kykenevät jatkamaan arkipäivän elämän rytmiä ja palauttamaan elinkelpoisen sosiaalisen ja perheidentiteetin.

### 5.3 Yhteenveto tuloksista

Lopuksi esitän yhteenvedon saamistani tuloksista. Alussa on laatimani taulukko (Taulukko 3.). Sen jälkeen esitän nämä tulokset kirjallisessa muodossa.

Taulukko 3. Työllistymisen esteet ja edistäjät

<b>Työllistymisen esteet</b>	<b>Työllistymisen edistäjät</b>
Ammattitodistusten vahvistamatta jättäminen	Koulutus
Työkokemuksen osoittaminen ja suosittelijoiden puuttuminen	Vapaaehtoistyö
Kielitaidon puute	Sosiaaliset suhteet
Syrjintä ja rasismi	Pakolaisorganisaatio tuen antajina
	Pakolaisorganisaatiot työllistäjinä

Aineistossani mukana olevista tutkimuksista näkyy, että korkeasti koulutetut pakolaiset kokevat työttömyyttä ja alityöllistymistä vastaanottomaassa. Työttömyyden ja alityöllistymisen pääasiallisiksi syiksi pakolaiset nimeävät ammattitodistusten vahvistamisen ja työkokemuksen osoittamisen vaikeudet, suosittelijoiden puuttumisen, puutteet kielitaidossa sekä syrjinnän ja rasismin. Esille nousi, että työttömyys ja alityöllistyminen aiheuttavat toimeentulo- ja asumisvaikeuksia. Aineisto osoittaa myös sen, että työllistymisongelmat tuottavat korkeasti koulutetuille pakolaisille identiteettiongelmia ja kokemusta ihmisarvon menetyksestä. Aineiston tutkimuksista nousi esiin, että pakolaiset kaipaavat tukea työllistymiseen ja jatkokoulutukseen. Pakolaiset haluaisivat olla taloudellisesti riippumattomia, aktiivisia yhteiskunnan jäseniä. Aineiston tutkimusten mukaan työllistymistä edistävät kouluttautuminen, vapaaehtoistyö, sosiaalisten suhteiden luominen niin paikallisiin kuin etnisiin ryhmiin, pakolaisjärjestöjen antama tuki ja neuvonta sekä pakolaisorganisaatioiden tarjoamat työllistymismahdollisuudet.

## 6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella korkeasti koulutettujen pakolaisten työllistymispolkua länsimaissa. Idea tutkielman aiheelle lähti liikkeelle työssäni kohdatuista lapsista perheineen. Tuloksien jälkeen voin todeta, että korkeasti koulutettujen työllistymispolut eivät ole helppoja. Korkeasti koulutetut pakolaiset kohtaavat monia vastoinkäymisiä työn saannissa. Koulutettu ihminen on nähnyt vaivaa opiskellessaan ja luodessaan uraa. Pakolaiseksi jouduttuaan ihminen joutuu luopumaan kotimaastaan, sukulaisista, ystävistään, äidinkielisestä ympäristöstään ja omasta kulttuuristaan. Korkeasti koulutettu henkilö joutuu luopumaan usein myös omasta ammatistaan ja sen luomasta identiteetistä. Korkeasti koulutetulle pakolaiselle voi olla nöyryyttävää menettää oma asemansa. Aineistosta tuli esiin, että vähemmän koulutetut ovat tyytyväisempiä saamaansa työhön. Heidän ammatillinen menetyksensä ei ole yhtä suuri kuin korkeasti koulutettujen pakolaisten menetys.

Koulutetuilla pakolaisilla olisi potentiaalia antaa yhteiskunnalle enemmän kuin mihin heillä näyttää tällä hetkellä olevan mahdollisuuksia. Yhteiskunnallisesti on voimavarojen haaskausta, jos osaaville ihmisille maksetaan tukia sen sijaan, että heidät saataisiin aktiivisiksi työntekijöiksi, omaa henkistä pääomaa jakaviksi ja myös veroja maksaviksi yhteiskunnan rakentajiksi. Yhteiskunnan tasolla olisi hyvä yhä aktiivisemmin etsiä keinoja, kuinka koulutetut pakolaiset pääsisivät helpommin jatkamaan omassa ammatissaan tai sitä lähellä olevissa ammateissa. Sosiaalityöntekijän näkökulmasta on tärkeää kiinnittää huomiota, kuinka pakolaisia kohtaa arjessa. Pakolaiset ovat kovia kokeneita. Monet kokevat syrjintää ja rasismia. Koulutetut pakolaiset kadottavat kaiken muun ohella ammatillisen identiteettinsä joutuessaan tekemään omaa alaa vastaamattomia töitä. Tällainen ihminen on herkkä aistimaan, miten työntekijä häneen suhtautuu. Sosiaalityöntekijänä on tärkeää luoda pakolaisille toivon näköaloja. Luoda heille toivoa tulevast ja antaa toivoa mahdollisuuksista.

Tutkimus lähti liikkeelle pohtiessani, miten työssäni kohtaamien lasten koulutetut vanhemmat voivat työllistyä Suomessa. Tutkielman teon edetessä huomasin, että tutkimustulokset sivuavat myös omaa elämääni. Olen paluumuuttaja. Reilun kymmenen ulkomailla vietetyn vuoden jälkeen palasin Suomeen ja aloin etsiä töitä, mutta työnsaanti osoittautui haasteelliseksi. Asetuin uudelle alueelle Suomessa, jossa minulla ei ollut aiempia kontaktiverkostoja, ulkomailla tehtyä työtä ei laskettu työkokemukseksi ja opiskelutodistukset olivat jo vanhentuneita työnsaannin näkökulmasta. Syrjintää ja kieliongelmiä en kokenut, vaikka eskarilainen kyseli työpaikallani, miksi en puhu suomea, kun oma puheeni ei kulkenut paikallisella nuotilla ja murteella. Töitä löysin lopulta

kontaktiverkoston kautta, joiden kautta pääsin taas eteenpäin. Jouduin kokemaan alityöllistymistä, mikä johti identiteettikriisiin. Ratkaisuksi työllistymiseen koin opiskelun, joka loi positiivista identiteettiä oppijana ja sosiaalialan ammattilaisena.

Kuten omassa paluumuuttajan tarinassani on toivoa, on myös korkeasti koulutetuilla pakolaisilla toivoa. Aineiston tutkimuksien pitkäaikaishaastattelut olivat ensimmäisillä haastattelukerroilla hyvin epätoivoisia, mutta muutaman kuukauden jälkeen he olivat löytäneet toivon näköaloja. Pakolaiset löysivät mahdollisuuksia opiskelusta ja yrittäjyydestä. He loivat verkostoja ja hakivat neuvoja sekä apua erilaisista pakolaisorganisaatioista.

Tutkielmani perustuu pieneen artikkeliotokseen, mukana on yhdeksän artikkelia. Aineisto on koottu tietynä hetkenä ja siihen otettu mukaan sillä hetkellä löydettyt artikkelit. Joku muu toisena ajankohtana olisi voinut saada erilaiset tutkimustulokset. Tutkielmaraportissani olen avannut tehtyjä valintoja ja rajoituksia, mikä lisää tutkielman luotettavuutta. Aineiston artikkelit olivat vertaisarvioituja, mikä myös lisää tutkielman luotettavuutta. Pakolaisten työllistyminen ja pakolaiskysymys laajemmin on mielenkiintoinen aihe. En ollut perehtynyt aiheeseen aiemmin ja olen prosessin aikana oppinut paljon uutta. Tutkimusaiheesta voisin jatkaa tutkimalla Suomeen saapuneiden pakolaisten kokemuksia työllistymisestä. Yksi tutkimuskohde voisi olla myös, miten Suomeen saapuneet pakolaiset kokevat kohtaamiset sosiaali- ja työviranomaisten kanssa. Tässä tutkielmassa tarkastelin aikuisia pakolaisia. Mielenkiintoista olisi myös tutkia, miten lapsena maahan saapuneet työllistyvät aikuistuttuaan.

## LÄHTEET

Ala-Kauhaluoma, Mika, Pitkänen, Sari, Ohtonen, Jukka & Ramadan, Farid (2018) Monimenetelmäinen tutkimus kotouttamistoimenpiteiden toimivuudesta. Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2018. Helsinki: Tarkastusvaliokunta. [https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/julkaisut/Documents/trvj\\_1+2018.pdf](https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/julkaisut/Documents/trvj_1+2018.pdf) Viitattu 1.3.2021.

Alitolppa, Anne & Säävälä, Minna (2013) Johdattelua kirjan teemoihin. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, Anne, Fågel, Stina & Säävälä, Minna (toim.) Olemme muuttaneet - ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto, 5-12.

\* de Jong, Sara (2019) A window of opportunity? Refugee staff's employment in migrant support and advocacy organizations Identities. *Global Studies in Culture and Power* 26 (3), 321-338.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino. Verkkokirja. <https://www.ellibslibrary.com/book/978-951-768-035-6> <https://www.ellibslibrary.com/book/978-951-768-035-6> Viitattu 10.2.2021.

Forsander, Annika (2002) Luottamuksen ehdot. Maahanmuuttajat 1990-luvun suomalaisilla työmarkkinoilla. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 39/2020. Helsinki: Väestötutkimuslaitos, Väestöliitto.

Forsander, Annika (2013) Maahanmuuttajien sijoittuminen työelämään. Teoksessa Martikainen, Tuomas, Saukkonen Pasi & Säävälä Minna (toim.) Muuttaja, kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus, 220-244.

Helsingin sanomat 19.12.2020 Kristitty arabi Mirna Nadra käveli suomalaisen kirkkoon ja hämmästytti: Missä ovat kaikki nuoret?

Jasinskaja-Lahti, Inga, Liebkind, Karmela & Vesala, Tiina (2002) Rasismi ja syrjintä Suomessa. Maahanmuuttajien kokemuksia. Helsinki: Gaudeamus.

Kallio, Tomi J. 2006. Laadullinen review -tutkimus metodina ja yhteiskuntatieteellisenä lähestymistapana. *Hallinnon tutkimus* 2, 18-28.

\* Koyama, Jill (2013) Resettling notions of social mobility: locating refugees as 'educable' and 'employable'. *British journal of sociology of education* 34 (5-6), 947-965.

kotouttaminen.fi. Yksilölliset kotoutumista edistävät palvelut. [https://kotouttaminen.fi/documents/3464316/4201921/KUVIO\\_Yksilöllistä\\_kotoutumista\\_edistävät\\_palvelut.pdf/4d1304af-c1cc-48b7-b2a4-63265776834f/KUVIO\\_Yksilöllistä\\_kotoutumista\\_edistävät\\_palvelut.pdf](https://kotouttaminen.fi/documents/3464316/4201921/KUVIO_Yksilöllistä_kotoutumista_edistävät_palvelut.pdf/4d1304af-c1cc-48b7-b2a4-63265776834f/KUVIO_Yksilöllistä_kotoutumista_edistävät_palvelut.pdf) Viitattu 2.3.2021

Kyhä, Henna (2011) Koulutetut maahanmuuttajat työmarkkinoilla. Tutkimus korkeakoulututkimuksen suorittaneiden maahanmuuttajien työllistymisestä ja työurien alusta Suomessa. *Annales universitatis turkuensis C* 321. Turku: Turun yliopisto. <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/72519/AnnalesC321Kyha.pdf> Viitattu 2.3.2021.

Könönen, Jukka (2012) Prekaari työvoima ja työn uudet hierarkiat metropolissa. Ulkomaalaiset matalapalkkaisilla palveluilla. *Sociologia* 3, 190-205.

Kääriälä, Antti, Keski-Säntti, Markus, Aaltonen, Mikko, Haikkola, Lotta, Huotari, Tiina, Ilmakunnas, Ilari, Juutinen, Aapo, Kiilakoski, Tomi, Merikukka, Marko, Pekkarinen, Elina, Rask, Shadia, Ristikari, Tiina, Salo, Jarmo ja Gissler, Mika (2020) Suomi seuraavan sukupolven kasvuympäristönä. Seuranta Suomessa vuonna 1997 syntyneistä lapsista, joilla on ulkomailla syntynyt vanhempi. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisu 228. Verkkojulkaisu. [https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140741/URN\\_ISBN\\_978-952-343-582-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140741/URN_ISBN_978-952-343-582-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y) [https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140741/URN\\_ISBN\\_978-952-343-582-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140741/URN_ISBN_978-952-343-582-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y) Viitattu 5.1.2021.

Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) Finlex <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386> Viitattu 2.3.2021.

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (493/1999) Finlex <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990493> Viitattu 2.3.2021.

\* Morrice, Linda (2013) Refugees in higher education: boundaries of belonging and recognition, stigma and exclusion. *International journal of lifelong education* 32 (5), 652-668.

Mäkelä, Marjukka, Varonen, Helena & Teperi, Juha (1996) Systemoitu kirjallisuuskatsaus tiedon tiivistäjänä. *Duodecim* 112, 1999-2006.

Pappi, Meira (2019) Turvapaikanhakijat ja suomalaisuus: kotouttamiskeskustelussa rakentuva kansallisuuden kuva. Teoksessa Eveliina Lyytinen (toim.) *Turvapaikanhaku ja pakolaisuus Suomessa*. Turku: Siirtolaisuusinstituutti. <https://siirtolaisuusinstituutti.fi/wp-content/uploads/2019/12/t-02-isbn-978-952-7167-60-1-turvapaikanhaku-ja-pakolaisuus-suomessa.pdf> Viitattu 3.3.2021.

Pakolaisten oikeusasemaan koskeva yleissopimus (77/1968) Finlex [https://finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1968/19680077/19680077\\_2](https://finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1968/19680077/19680077_2) Viitattu 5.1.2021.

\* Psoinos, Maria (2015) Equality Researching migrants who hold nomadic identities. *Diversity and inclusion an international journal* 34 (4), 293-307.

\* Psoinos, Maria (2007) Equal Exploring highly educated refugees' potential as knowledge workers in contemporary Britain. *Equal opportunities international* 26 (8), 834-852.

\* Ricento, Thomas (2013) Dis-Citizenship for Refugees in Canada: The Case of Fernando. *Journal of language, identity, and education* 12 (3), 184-188.

Salminen, Ari (2011) Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisu. *Opetusjulkaisu* 62. Julkisohtaminen 4. Vaasa: Vaasan yliopisto. [https://www.univaasa.fi/materiaali/pdf/isbn\\_978-952-476-349-3.pdf](https://www.univaasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf) Viitattu 3.2.2021.

Schubert, Carla (2013) Kotoutumisen psykologiaa. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, Anne, Fågel, Stina & Säävälä, Minna (toim.) Olemme muuttaneet - ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto.

Sjöblom-Immala, Heli (2012) Työtä, palvelua ja luonnonläheisyyttä. Maahanmuuttajien Suomen sisäiset muutot, asumistoiheet ja kotoutuminen 2000-luvulla. Tutkimuksia A 40. Turku: Siirtolaisinstituutti.

Suokonautio, Jaana (2008) Palapelin palat paikoilleen. Maahanmuuttajien kokemuksia kotoutuskoulutuksesta ja ehdotuksia sen kehittämiseksi. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö, Euroopan sosiaalirahasto 2000-2006.

Suurpää, Leena (2002) Erilaisuuden hierarkiat. Suomalaisia käsityksiä maahanmuuttajista, suvaitsevaisuudesta ja rasismista. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 28. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

\* Torezani, Silvia ; Colic-Peisker, Val ; Fozdar, Farida (2008) Looking for a "Missing Link": Formal Employment Services and Social Networks in Refugees' Job Search1. Journal of intercultural studies 29 (2), 135-152.

Torraco, Richard J.(2005) Writing integrative literature reviews: guidelines and examples. Human Resource Development Review 4(3), 356-367.

\* Zepinic, Vito ; Bogic, Maria ; Priebe, Stefan (2012) Refugees' views of the effectiveness of support provided by their host countries. European journal of psychotraumatology, 3 (1), 8447-9.

Valtion kotouttamishjelma vuosille 2016-2019 ja Valtion periaatepäätös valtion kotouttamishjelmasta. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu 45/2016. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. [https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79075/TEMjul\\_45\\_2016\\_verkko.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79075/TEMjul_45_2016_verkko.pdf?sequence=1&isAllowed=y) Viitattu 2.3.2021.

Vartiainen, Päivi (2019) Filippiiniläisten sairaanhoitajien polut Suomeen. Tutkimus oppimisesta ja työyhteisöintegraatiosta kansainvälisen rekrytoinnin kontekstissa. Tampereen yliopiston väitöskirjat 18. Tampere: Tampereen yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/105048/978-952-03-0937-4.pdf?sequence=4&isAllowed=y> Viitattu 2.3.2021.

Matinheikki-Kokko, Kaija, Koivumäki, Kari ja Kuortti, Katja (2003) Maahanmuuttajien uraohjauksen kehittäminen. Työpoliittinen tutkimus 253. Helsinki: Työministeriö.

Maahanmuuttovirasto Tilastot. Kansainvälinen suojelua. Helsinki: Maahanmuuttovirasto <https://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset> Viitattu 5.12.2021.

Pasila, Aura ja Sutela, Hanna (2019) Ulkomaalaistaustaisten työllisyysaste eroaa rekisteri- ja haastattelupohjaisissa tilastoissa. Helsinki: Tilastokeskus. <https://www.tilastokeskus.fi/tietotrendit/blogit/2019/ulkomaalaistaustaisten-tyollisyysaste-eroaa-rekisteri-ja-haastattelupohjaisissa-tilastoissa/> Viitattu 5.1.2021.



Sisäministeriö (2021) Pakolainen pakenee vainoa kotimaassaan. Helsinki: Sisäministeriö. <https://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset> Viitattu 5.1.2021.

Tilastokeskus (2021) Maahanmuuttajat väestössä. Helsinki: Tilastokeskus. <https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa.html> Viitattu 5.1.2021.